

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisuntimu:
Rusijoje uždeng-
tose gramatosė . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
virtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje
(Tilsit Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Italpa: Apie reikala lietuviškų mokslinčių. - j. a. - Kas yra didis, V. Kapsas. — Jurgis Durnelis, lenk. pa-
rašė Brolis, i liet. išv. V. K. — Privatiška ir draugijinė ukės organizacija. Liutas. — Audiatur et altera pars. — Nuo kapo
Mickiewicziaus. Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. — Mikroorganizmai. — Iš visur, Dagis. — Korespondencijos, Gužutis. — Politika.
— Gromatnyčia. — Apgarsinimai.

Paaiszkinimas.

Nuo 20 dienos Rugsejo mano spaus-
tuve persikele in Tilže, todėl rankrasz-
czius, laiszkus su pinigais ir su kitais
reikalais reikia siusti in redyste „Varpo“
ir „Ukininko“ ant szio adreso:

**Vogel, Tilsit (Ostpr). Buch-
druckerei Hohe Strasse № 93.**

Niekumet nedet ant adreso vardo
Woskos, nes jis prie spaustuvės visai jau
nepriklauso. M. Jankus.

Apie reikala lietuviszku moksl- nycziau.

Ne sykį jau pajudintas letuviškuose laikra-
ščiuose pereituvės ir dabartiniuose reikalas lietu-
viškų mokslinčių. Dabar vėl „Vienybe Lietu-
vinijų Amerikoje“ tą patį reikalą pakėlė. Mes
visišškai pritariame „Vienybei“ ir tikime, kad ir
kiti mūsų draugai, arba ir nedraugingi laikra-
ščiai lietuviški tą patį padarys. — Apie reikalą
lietuviškų mokslinčių nieks abejoti negali; tą
visi lietuviai pripažinti turi, ar jie prie tos,
ar kitos lietuviškos partijos prigulės. — Tikime,
kad ne bus lietuviško laikraščio, kurisai pakel-
tam „Vienybėje“ reikalui ne pritartu, nors ir ne
sutiktu kituose dalykuose su tuo laikraščiu, ir
nors kas būtų užmanitojų priešiniku. Asabiški
nesutikimai, ir priešingumas pažiūrų vienvosijų
žmonių tegul nesistengia stabdyti reikalo tikrai
tėvynei naudingo, tiktai dėlto, kad jį parodė išpa-
itojas kitokių pažiūrų. Niekinimas užmanymo nors
naudingiausio, tiktai dėlto, kad jį užmanė kaip
kam nepatinkantis žmogus, būtų atsitikimu neiš-
mintingu, nes paniekinimas galetu but nukeltas
tiktai ant pačio užmanytojo, ir tiktai dėlto, kad jisai

ne turėjo laimės susitaikyti su kitais darbinjka-
is dėl tėvynės. Tokius paniekinimus dėl pačios
asabos užmanytojo matem ir ne per seniai, be
jokio perkratymo darbo ir pačio užmanymo.
Bet ar tai iš tikro naudinga yra tėvynei? ar
tai garbę atneša patiems niekįtojams darbo ir
naudingo užmanymo?

Kokia nors tauta, ar ji skaitlingiausia ar
menkiausia — apturi garbę svieto ne per savo
militarišką ar turtišką galybę, ne per savo skait-
lingumą — bet darbais savo, atnešančiais žmo-
nijai naudą. Garbę tantoms atneša labjausiai
mokslas, ir rašleva jos. Danija, Švedija, Holan-
dija, Belgija arba Šveicarija skaitlingumu gyven-
tojų ir militariška galybe toli ne gali lygintis su
plačiausia, Europoje ir skaitlingiausia gyventojais
Rusija — bet tos smulkmenos daug didesnę garbę
turi sviete ne kaip baisus rytų kolosas. Kas-gi
tai daro? Gal skaitlius jų kareivių, pilni arsenai
ir tvirti ne linkstanti paliepimai administracijos?
Kareivių daugiausiai išrinkti iš gyventojų gal Rusija,
arsenalai jos ne tušti, su kietumu kumščios ar drą-
sybe savo administracijos, ypač prieš nelaimingus
viduriuose savo nerusiškus gaivalus giriasi ji
per savo laikraščius — bet kodėl ją svietas men-
kai garbina, ne kaip tas smulkias tautas ir val-
stijas? Atsakymys lengvas: dėlto kad galinga Ru-
sija ne atneša žmonijai tokios naudos, kiek mi-
nėtos smulkios valstijos, neturinėios nė militariš-
kos galybės, nė didelio skaitliaus gyventojų.
Kada tose smulkiose viespatystėse beveik kiek-
vienas gyventojas moka rašyti ir skaityti, ryti-
neme-gi kolose vos dešimtas žmogus literas savo
kalbos te pažįsta.

Po pergalėjimui francuzų 1871 m., pergalė-
jimui, kokio, išskyrus kareiviškus Vokietijos vir-
šinikus, teisingai pažįstančius militarišką galybę
Ciecoriškos Francuzijos, kiti ir ne tikėjo — vo-
kiečių rašėjai apskelbė svietui savo raštuose,

kad garbingą lygtol Francuzija pergalejo ne pulkai kareivių, ne vadovai ir priešaliai, ne išmintis Bismarkio, bet vokiški mokslinčių mokytojai. Teisybe, toksai vienpusiškas apskelbimas ne visai tikras, nes prie pergalejimo francuzų prisidėjo: išmintis Bismarkio ir Moltkės, paveikslinga kareiviska administracija, bet ir darbas mokytojų, įkvėpusių pažintį savystos, vokišką kareiviams patrijotizmą ne paskutinę čion vietą užima; Bismarkis ir administratoriai juk lygiai yra mokininiai Vokietijos mokslinčių.

Mokslinčia ir mokytojas, jai tiktai išpildo savo užduotę, turi drauge su meile savystos, perduoti savo mokytiniams meilę mokslo, meilę dorybės, o drauge plati apšvietimą. Meilė savystos ir meilė mokslo, įkvėpta lankytojams mokslinčios gimdo darbinikus ant dirvos mokslo, apdengto tautiskais rubais. Apšvietimas tiktai praplatintas tarp žmonių padaro, kad darbas mokytojų ne pražusta, kad darbai moksliški apgarsinti raštuose sutinka ješkotojus ir suprantančius tuos raštus. Tokiu būdu mokslinčia, drauge su kelimu mokslo, stojasi užlaikytoja, augitoja tautiskų rašleviškų darbų; užaugina darbinikus rašleviskus. Aiškiai tai parodo mums Lenkija. Lyg 1863 m. koliaik Lietuvoje ir Lenkijoje kogresinėje, o po drauge ir Poznaniaus Kunjgaikštystėje mokslinčios buvo lenkiskos, nors pagal skaitlių gyventojų lenkai toli užpakalyj stovi už rusus ir nors lenkai seniai pražudė savo politiską sauvaldystę, bet su rašleva savo ir moksliskais darbais pryšakyje rusų stovėjo. Kada-gi Rusija paemė į nagus visas savo viduriose mokslinčias ir įvedė į jas vieton lenkiskos, savają kalbą drauge su kitokiais apsunकिनimais lenkų ir kada tas pats atsitiko ir Poznaniaus Kunjgaikštystėje — rusai tuojaus pralenkė lenkus. Kokiu būdu apstabdė kulturą lenkų, atimant mokslinčias ir uždedant kitas sunkenybes, to pačio būdo prisilaiko naikinime lietuvių ir kitų svetimų nerusiskų Rusijos gaivalų, geisdami tuom ne tiktai apstabdyti jų kulturiską pasikėlimą, bet visiskai juos į rusus peversti. Žmogus kulturiskoje kelionėje reikalauja atsakančių gyvenimo išlygų, be ko apseiti negalima: kada randa uždraustas visas tas išlygas ant fundamento tautisko arba etnografisko parentas, žinoma priverstas yra imti nuo kaimyno meilingai prisiulancio ko anam truksta. Rusijos valdžios uždrausdamos lietuviams turėti už savo pinigų lietuviskas mokslinčias ir knygas, gerai žinojo jir žino, kad jie be knygų ir mokslinčių apseiti ne galės, ir dėlto tikejo, kad neturėdami dėl savęs raštų saviskoje kalboje, be ko žmogus, kaip ir be duonos apseiti negal, priims tiktai tą, ką ras rusų kalboje o toliau ir pačią jau kalbą, paniekidami savają; dėlto jije niekinama visaip ir peikiama yra šiandien.

Rusijos mes reikalingų lietuviskų mokslinčių

čių įrengti ne galime, daugiu daugiausiai gali čia tiktai mokytis saviskos kalbos kiekvienas pats, pagal atsakančius rankvedžius, jai tiktai jų but gana, ir tai, žinoma, pasislėpus. Vokietijoje lygiai ne kiek daugiaus ką galime; tiktai čionai su mokslo savo kalbos ne reiktu slėptis, taip kaip tai pridera daryti lietuviams, po valdžia nešiotųjų civilizacijos į rytus.

Liekasi tiktai vietos kur yra apsigyvenę lietuviiai iševiai, kur valdžios už savo pinigų ne vienam tautiskam gaivalui ne draudžia mokytis, kaip jisai nor, kur rupinasi tiktai, idant šviesa mokslo plati, kur su apšvietimu nesimašo politika ir tautiskas fanatizmas. Tokia vieta dabar labiausiai atsakanti dėl įrengimo lietuviskų mokslinčių, žinoma, gal buti tiktai Suvienytos Valstijos Siaurinės Amerikos, arba ispaniskos respublikos Amerikos ir angliskos kolonijos Australijoje, jaitiktai tenai jau yra vietos kur daugiauslietuvių išgyvenę, idant galētu užtekti lankytojų mokslavietems.

Niekada negirėme emigrancijos lietuvių į svetimus kraštus, nes išėjimas jaunųjų, geriausių ir stipriausių darbinčių silpnina tėvynės paramą, laukas iševiais apleistas patenka svetimoms, kaip dabar iš rytų ateinantioms blakems — bet kada iševystė lietuvių platinasi, kada kiekviena kelionė prūsų garlaivio Falkės atveža į Tilžę mažiausiai po keletą iševių iš Lietuvos — ta atsitikimą prigul apversti kiek galima mums ant savo naudos. Kada dabar Suvienytose Valstijose Siaurinės Amerikos yra jau apie 70,000 lietuvių, pridera rupintis, idant jie tenai sunkeme padėjime ne pražutu, idant užlaikydami savo tautystę pasiliktu drauge ir darbinčiais naudingais dėl savo tėvynės. Padaryti tą galima tiktai įrengiant, kurtik galima, kur tik yra didesnis skaitlius lietuvių vienoje vietoje, atsakančias vietiniams reikalams lietuviskas tautiskas mokslinčias. Iš pradžios žinoma, reiktu pasirupinti apie labjausiai reikalingas — pradines mokslavietes, nes dėl kitokių ir turtus reikalingus surinkti ne butų galima. Ant galo gal dėl vidutinės mokslinčios neatsirastų tarp vietinių iševių ne reikalingo skaitliaus mokytojų lietuvių. Tarp iševių, ješkantių aukso kalnų Amerikoje, daugiausiai yra turinėti tiktai sveikas ir stiprias rankas darbinčių, mokslingesniejie-gi ne skubina į užmarius, ješkoti geresnio padėjimo dėl atlikimo intelektualisko darbo. Tokiame padėjime ne užtenka vienų sveikų rankų žmonių, bet reikia ir atsakančio skaitliaus mokslingesniųjų dėl mokinimo tamsesniųjų.

Iš pradžios, žinoma skaitlius mokytinių galētu but atsakantis vietinioms spēkoms; toliaus gi, kada tarp europiečių atsiras didesnis užsitikėjimas krutėjimui brolių Amerikoje, tikime, kad

ne apleis broliai išeivių. Negaledami Europoje įrengti saviškas lietuviškas mokslinycias ir turėdami daugiau intelektualiskų sų — gelbetu brolius kitokiame politiskame buvyje esančius mokytojais esanciais namieje be darbo. Išejims tokių — jau but tikrai naudingas pirmiausiai broliams lietuviams Amerikos, o per tai ir tėvynei; pati išeivystė jau ne butų tiktai fantazija, bet stotu ant racijonalisko pamato. Tokiu budu Amerika stotusi, kaipo portu dėl lietuvių — tenai atliekami butų tie visi moksliski darbai, kokius mums siandien tėvyneje draudžia mūsų valdytojai. Ir siandien tikime, kad broliai Europoje ne paliktu amerikoniškų be pinigiskos pagalbos, jai tiktai tenai kas turintis užsitikėjimą, paduotu užmanymą.

Kad lietuviškos mokslinycios Amerikoje ne atbutinai reikalingos, ne gal to nė viens lietuvis užgiti. Lenkai, kurių tian, teisybė yra daugiau, turi savo parafialiskas mokytuves, turi ir lenkišką dvasiską Seminariją Detroite, lietuvių-gi, nors jau įrengė keletą lietuviškų parapijų, bet lygšiol ne įstengė užlaikyti nė vienos mokslavietės. Bandymai ir geri norai p. Sziupio nepasiseka, nežinia ar dėl stokos užsitikėjimo inieijatoriui, ar iš kitokių prizasčių. Jai skaitlius parapijonų, ir parapijų turtai ne daleistu paskirti nors poros šimtų dolerių per metus dėl užlaikymo mokytojo ir nusamdimo namų dėl mokslavietės, tai dėl įrengimo mokslaviečių prigulėtu įrengti tam tikra, tiktai įrengimu mokslaviečių prie parapijų užsiimančią draugystę — nes draugystės turinčios daugias kitokių užduočių, ne galėtu visko atlikti. Geidžiame ir tikime, kad tokia draugystė rastu pinigiską pašalpą Europoje. Ne seniai tapo Baltimorėje įrengta mokslo draugystė, turinti užduotę išdavinėti moksliskas knygas lietuviškoje kalboje, jaigu jije, nors rado iš pradžios per daug priešinių ir ne draugų, laikosi ir užduotę savo pagal išgalėjimą atlieka, rodos gerai butų įrengti ir kitą jai panašią, turinčią užduotę steigti pradines mokslavietes prie visų lietuviškų parapijų. Ta draugystė, kaipo užsiimanti svarbumi dalykų turėtu rasti da didesnę simpatiją tarp visų lietuvių, kur norint ant svieto gyvenančių. Reikia tiktai pradėti su pagalba ir pašalpa brolių galima bus išpildyti ta svarbų reikalą dėl naudos mūsų tėvynei. Kitaip mes vis užpakalyje visų kaimynų pasiliktume. Jai mokame už menką niekniekį pyktis ir koliotis, mokiškes drauge naudingą visiems darbą atlikti!

- j - a -

Kas yra didis?

Ne tas yra didis, prieš kurį milijonai,
Priversti retėžiais, žemyn galvas lenkia,

O dvasioje keikia; didžiais ne teronai,
Kuriuos reikia garbīt, nors jie visiems kenkia.

Tik tas yra didis, kurs gyvastį savo
Pats visą paskyrė dėl artimų laimės,
Kuris didžius darbus žmonijai aukavo,
Prieš kurį sviets klaupia su dėka n'is baimės.

Ne tas yr' galingas, kuriojo galybė
Ašarų ir kraujo jurėse plaukytų,
Kurio galę skelbtų griovėsių daugybė,
Išnaiktų turtų, žmonių nužudytų.

Galingas tas, kuris be kraujo gal skliesti
Tarp žmonių brolystė iš krašto į kraštą,
Kurs vargdieniams duoda strėnas atitiesti,
Palengvidams sunkią gyvenimo našą.

Ne tas yra drąsus, ką stvėręs už kardo
Ir dantimis grieždams, lyg žvėris įniršęs,
Ant artymo šoka, jo gyvastį ardo,
Kad pats yra žmogum, suvisai užmiršęs.

Drąsum tiktai tajį turime vaditi,
Kurs drysta kariauti už mislies liuosybę,
Kurs nuomonės savo nesibijo giti,
Kurs į akis svietai pasako teisybę.

V. Kapsas.

Jurgis Durnelis.

Leukiskai paraszė Brolis, į lietuvišką iszvertė V. K.

Sujuodęs, suodinas visas, puslėtas, Jurgis
nulipo nuo stogo ir atsistojęs ant tvoros, susuko:
Mažiuliai! Tame balse jau ne buvo girdėti skambėjimų ruščių, priverčiančių — gandžiaus, atsiliepė pažįstamas vaikams jų „dėdė.“ Iš visų kampų pasirodė persigandusios baltos ir tamsios galvutės.

Kada jį vaikai apstojo, atskyrė tuos, kurie
neteko turtų ir atsigrėžęs į susiedus, tarė:

— Priimkite, kas gali, padegėlius, o tuomtarpu jų vaikus paimsiu pas savę.

Ir apsuptas mažaisiais, nuėjo namon.

Katriuka liko pas degėsius, nes Alina užsikabino jai ant kaklo ir nenorėjo leisti.

Sugryžęs namon, Jurgis išnešė iš kamaraitės visas rakandas ir baldus į priemenę, paklojo ant žemės šiaudų, suguldė vaikus, kaip parsziukus, užklojo, kuom pasitaikė — ir pats atsigulė pas slenkstį.

Ant rytojaus anksti prisikimšo po Jurgio valdžia pilna Piktų grinčia mažų padegėlių kaip amaro. Grigienė kruptelėjo iš papykio; na tegul jau du, trys, o čia vienuolika! Kas gal privalgiditi ypac į pavasarį? Bjauriausiai, tai kad nežinia, kaip ilgai sėdės ant sprando! Prapuldys namus... o tai vis Jurgis!

Tuomtarpu suodinas milžinas, visada taip nedrąsus, trusė po kampus ir visu kuom, ką rado: duona, bulvėmis, garnio pyragais — pe-

nėjo svečius. Kada pavalgē, ģleido visus ģ kamaraitē ir sugryžes ģ grinēġa paklausē:

— O ar ģšvirsite vaikams kokios buizas?

Grigienē negalēġo ģlgiaus ģskēsti:

— Kā, ar tamista toks turtingas, kad maityti pusē kaimo?!

Jurgis nieko neatsakē, atsikreipē ģ seserġ ir tarē:

— Katriuka, eik virk buiza!

Bet, kada mergina ēmē puodā, Grigienē ģstraukē ģġ ģs ranku ģ suriko:

-- Nedrġsk!

— Kirmēle! — riktelēġo Jurgis, stovēdamas priēšais marēġa.

Dyrstelēġo ant jo, pabalō, ir atsitraukdama, sušuko: „Ģēzau, Marija!“ Akis jo ģġbēġo kaktoje, kaip dvi angli, ir taip ant jos ģziurēġo, kad ģai ģšrodē geriaus skradġġā ģzemē nueiti. Grigas ģšbales, rodos, kad ģġ kas avġzġnġais miltais apġbērē, pašoko nuo suolo?

— Jurgi — meldē -- negasġġk bobu! Susipyks ir susitaġkġs, o vaikus pavalġġġdis — ar tai ģiems reikēs mirti ģs bado?

Jurgis atsitraukē. Pasiēankē broliō vaikus ir tarē:

— Eikite ģ kamaraitē ir bovykitēs su vaikais; paēauks ģ grinēġa — ēikite sykiu; duos valgyti — valgykite sykiu, o nepaklausysite, ģsmesiu ģ uġtvoġġ.

Vaikiēġiai paskubino ģ kamaraitē.

* * *

Attoķē nuo ģsgasties padegēġiai pradēġo dairytis. Pasirodē, kad Vargēliō sudēġē klētis ir darġzinē Smilġiō ir Pankēēiō liko tiķ kluonai, Vileikos kluonas ir pirtis. Veinas Šileika liko ant gryno lauko. Niekġansġiai, kad nē vienam neliko nē gorēġians grudu. Dēlto-ġi sunkġiai slinko pavasaris, vienok su pagelba geru ģzmoniū atsiġraġbstē pamaġi nuo sudēġġmo. Jurgis per visā vasarā neġġinia kada mieġoġo, kada valġē. Ar traukti medġġius, ar rēsti rentġnġ, ar suēaukti talkā dēl padegēġġ — visur ġis; taip priprato prie jo pagelbos, kad ne tik padegēġiai, bet ir kiti susiedai — kad tik kur kas — bēġo pas ģġ rodos ġēskoti. Kā pats pagelbēġo, tai da nieko; mokēġo ir kitus patrankti: ne tiktai savo susiedus, bet ir ģs aplġinkġnġ kaimu. Vaikus laikē kamaraitēġe beveik ģki rudeniui. Grigienē ģspradġġġnġ vaikiēġiōġo po grinēġa, lyġ tamsus debesy ir negalēdamo rasti teisybēs pas susiedus, vaġinēġo su skundu pas vaitā; bet kad ir vaitas nenorēġo duoti rodos, o kunġgas ant pamokslo taip graġġiai pasakē apie tuos, kā priġlandē siratas — susitaġkē su savo valġia ir laukē tik nekantrġiai rudens. Ant galo sulaukē: Vileika pirmġiausġiai atsiēmē savo dvi mergaiti, pas-

kui savo vaikus Šileika, o paskġiausġiai Paukštis ir Smilġġins. Kamaraitē vėl sulaukē savo pirmoġo stovio — Jurgis vėl pamaġi pradēġo tylēti ir niuroti.

X.

Per Kalēdas Grigai ģsvaġġiavo ģ sveġġius, net ģ kitā parapiġā; Katriuka nuēġo ģ guġzynē pas šaltysiū, kuris per vasarā pasistatē jau klētġ ir darġzinē. Tik viens Jurgis liko namieġe. Gulēġo kamaroġe su ģstebeilytom akim ģ lubas, lyġ skaitydamas plyēius. Ruoētais permainē balanā ir vėl gulē. Stai sugirġġdēġo durys: ġbēġo Katriuka ir Alina.

— O kas tai, Jurgi, guli ir neini ģ guġzynē? — suēġauskēġo šaltysiutē.

— Et! kā ten bernas veiks tarpu gaspado-raġġġu? — sumurmēġo.

— Kā šneki niekus, eik šġa!

— Et!

Merginos, lyġ neġġinodamos kā ēġa daryt, paēnabġdēġo tarp savēs, o potam Alina vėl atsiēaukē:

— Jurgi, ar leistum Katriukā uġ Vileikuēiō? nors ġie nuvargo po uġnēlei, bet vis geri namai, tai ne koks paskutinis.

— Da ġis neatsiuntē pirēliō.

— Ryt atsiēs.

— Ģs kur ġġnote?

— Kad klausē Katriukos, ar eitū uġ jo. Mat, senis Vileika vis dausieġo; ģspradġġġnġ norēġo pas Merkuliūs, o pavasaryġe pasakē, kad pas ġus vaġiuotū. Dabar po uġnēlei senis tyli, lyġ kelmas, o kaip Ģgotukas paklausē, tai ġam atsakē: daryk, kaip nori.

Jurgis gulēdamas, pakreipē galvā ģ seserġ ir paklausē:

— O tu kā?

Mergina uġdengē veidā rankove ir suēnaoġdēġo:

— Aē ēġġiau.

— Na tai atēivesk ģġ ēġa, priġmk — paēnekēsime, ot ir bus pirēġiai.

— Tuoġaus? — paklausē nusistebēġus.

— O kad ir tuoġaus

— Eime tarē Katriuka ir traukē su savim Alina, nes ġai vienai negraġu buvo vadġti vaikiġnā.

— Kā ēġa! — suēnabġdēġo šaltysiutē — pasakysi — kaip niekanġkē — kad Jurgis praēo ateiti, o aē ēġa pabusiu.

Ģsbēġus draugalkai, Alina pataisē balanā ir tarē:

— Aē ēġa palukēsġiu.

— Tai laukk! — atrēmē Jurgis neatitraukdamas akiū nuo lubu.

— Ot, seserġ ģšleidi — sake lyġ ne savu balsu — o dēlko pats neapsġobtum?

— Gudas sakė: „ne šun dešra“.
— Ką čia Gudo klausyti; už tamistos kiekviena eity.

— Už berno gaspadinaitė neis, o liuosinikės kokios norėčiau, nepažįstu.

— Koks temista bernas; gal geresnis gaspadoraitis už kitus.

— Bernas, nes lauką užrašiau brolio vaikams.

— Tamista galėtų eiti į žentus.

Jurgis pasijudino nekantriai, sumurmėjo savo: et bet tuojaus tarė:

— Tai atsiųskite pas manę piršlius, katra patiks — imsiu.

— Kokia-gi merga siųs piršlį? kas tai matė?

— Aš nesiųsiu.

Šaltyšintė nutilo. Kelias valandas duravo aprėpnas tylėjimas; tik tai piešos nuo balanės, šnabšdėdamos, puldinėjo ant molinės aslos, arba svirplys atsišaukė iš užpečio. Mergina, pasiūdamą skepetos kampą dukart atidarė lūpas, idant ši tą pasakyti, bet vėl ją uždarė. Ant galo padarė du žingsniu artyn ir tarė:

— Jurgi

Kas skambėjo tame balse, nieks nebutų atminęs; bet tur but kas nors svarbaus, nes nepajudinamas ir užkietėjęs Jurgis vienoje akimirkoje pakilo, dyrstelėjo ant jos ir koku tai atsimainiusiu balsu paklausė ką?

— Ar neatsiņstum pas mus piršlį?

Norėjo pasakyti: Gudas bet kasžin kas gerkleje jam sudrebėjo. Mergina su verksmu puolė prie jo ir priglaudė galvą prie jo plačios krutinės. Kieta milžino ranka, išlengvo perslinko per jos plankus

Ignotukas su Katriuka jėgė į kamara išvertė akis — lyg kukulius: Jurgis sėdėjo su Alina ant vieno suolėlio ir . . . juokėsi, ir jau tikrai juokėsi! Ir taip gražu buvo žiūrėti ant jo išsieptų dantų, ant lūpų atidarytų beveik iki ausų, ant didelių raukų paliai nosį, ant žibanėjų, kaip dvi angli akių, kad Katriukai atėmė žada. Seniai, labai seniai, kada da buvo gyva motina — ji taip juokianties jį matė, o paskui niekad!.. Tai-gi tik suplojo rankomis, suriko: Jurgi! . . . ir vėl žiūrėjo ant jo nusistebėjus.

* * *

Sukakus šešioms nedelioms Piktų grinėia net drebejo nuo trenksmo: išsyk iškelti buvo net dvi veseliji. Muzikantas rėžė, kad net skripka verke — visi šoko, net ir Jurgis bandė. Grigienė, mylėdama svečius, nežinojo, ar džiaugtis, ar liusti. Teisybė, dabar liks pati ponias, bet už tai neteks dviejų gerų darbininkų ir apart visokio gero — net baisu pamislyti — poros jaučių!

Raštinikas, užsilinksminęs, kukždejo šaltyšiu pašalyje, kad pusę valakos žemės galima būtų atimti nuo Grigo bet Vileika, išgirdęs tai, tarė:

— Liaukkite, negrieskite vėl!
Galas.

Privatizska ir draugijine ukės organizacija.

(Tąsa).

Privatizska ukiu sistema. Aš jau augščiau atskyriau privatiškas ukės nuo draugijinių; čia dar turiu užtėmyti, kad negali daryti tarp jų skirtumo, kaip tai nekuri daro, pagal tai, buk sutaičinimas aukų su naudomis esti tik tai privatiškose ukėse (aukoms aš vadinu viską, kas reikalinga dėl padarymo to ar to daigto: darbu medega etc.); ne, sutaičinimas aukų su naudomis, tai abelnas ukiškas principas, kurio turi laikytis kiekviena ukė, o jaigu nesilaiko, tai eina į prapultį; skirtumas čia tik toks, kad privatiškoje ukėje aukas su naudomis sutaiško vienas, arba keli žmonės, pagal savo tik nuomonę ir interesus, o draugijinėje tai darosi pagal visos draugijos interesus; privatiškoje ukėje vieno nauda gali padaryti, ir daro blėdį visai draugijai, draugijinėje — advernai, nes padalinimas aukų ir vaisių čia ne vienoks. Bet apie šitai paskiaus.

Tai-gi privatiška ukė — tai tokia, kurios subjektu yra vienas, arba keli žmonės ir kuri elgiasi pagal privatišką principą, taip jog visa nauda puola tik ant subjekto, kiti-gi sądarbininkai gauna tik alga.

Prie privatiškos ukių sistemos priguli: 1) ty-piška forma — tai ukė, prigulinti vienai asabai, arba šeimynai ir paskutiniame karte jį gauna pavyzdžių draugijinės ukės; 2) spekuliatyviškos draugystės: pilnoji dr-ė, komanditiška ir akcionerių kompanija, taip-gi asociacijos su samdininkais; 3) pagal privatišką ukišką principą elgiasi ir draugijinės ukės, turėdamos spekuliatyvišką kapitalą (valstijos fabrikai etc.) ir pirkdamos sav daigtus arba samdydamos darba. — Privatiška ukių sistema dabar viešpatauja. Kiekviena ukė stovi sav skyrium nuo kitų, kaip kokia maža valstija; sąraša tarp privatiškų ukių yra tik tai rinka. Kiekvienos privatiškos ukės subjektas žiuri tik savo intereso — su kounomažiausioms aukoms gauti kondangiausiai naudos; su tokiu-pat siekiu ir su lygioms tiesoms stoja į eilę ir kitos ukės; tokiu budu tarp jų kyla lenktynės (konkurencija). Asabiškas interesas ir konkurencija priverčia išdirbėjus naudingai elgtis dėl savės, iš dalies ir dėl draugijos. Geri rezultatai šian-dykščios sistemos laisvos konkurencijos (taip

vadina priv. sistema delto, kad konkurencija mažai surišta tiesos įstatais) randasi labjausiai sferoje daigtų išdirbimo: konkurencija priverčia išdirbėjus laikytis geriausios technikos prie kodidžiausios aukų ekonomijos. Įgyvendinimas techniškų išdarbystos metodų delei draugijos naudos, sumažinimas išdarbystos aukų (mašinos), per tai daigtų atpigimas, patraukimas prie išdarbystos angštų inteligentiškų spēkų — tai geri rezultatai laisvos konkurencijos. Išdirbėjai rupinasi išrasti mašinas ir pridėti jas prie daigtų išdirbimo, taip-gi pagėrėti esančias delto, kad iš to jie ganna didelį pelną, arba per sumažinimą išdirbimo aukų prie tos pačios daigtų prekės, arba per sumažinimą ir aukų išdirbimo ir daigtų prekės, bet per padauginimą parduotų daigtų; paveizdan: tegul kirvio padarymas pareina 50 kap., tuom tarpu fabrikantas X. išmoko taip padaryti, kad jam pareina tik 25 kap. Jisai parduodamas kirvius už tą pačią prekę, kaip kiti, turės 25 k. daugiau pelno, iki kiti neišmoks taip-pat daryti kirvius; arba tegul jis nuleis kirvio prekę ant kokio auksino (15 k.), tai ir tuokart jis turės dar 10 k. daugiau pelno; arba tegul jis nuleis prekę ant visu 25 k., tai jis tada ant kožno kirvio turės tik tokį pelną kaip kiti, bet mokėdamas geriaus dirbti, jis padarys daugiau kirvių, jo kirviai bus geresni, juos visi pirks, užtatai suma jo pelno bus kur-kas didesnė, kaip kitų. — Tokiu budu tautos ukė valdoma tik asabišku interesu ir laisva konkurencija pasiekia savo siekį — užganėdinti draugijos reikalams kuonogeriausiai ir kuonopigiausiai. Šitie labdaringi rezultatai, kuriuos, daleidęs, kad draugijoje viešpatauja asabiškas ukiškas interesas, gali deduktyviškai išvesti; duoda progą nekuriems laikyti laisvos konkurencijos viešpatavimą už naturališką dalykų padėjimą. Toks vienok sąprotavimas yra labai klaidingas, delto kad šita sistema paremta ant ukiško intereso prasmės, kuri ne pas visus žmonės ir nevisuomet vienokia — tai viena; antra, ukiškas interesas tai motyvas, o, pas žmogų yra daug motyvų ir šitas motyvas gali buti numalsjtas kitaisiais; taig-i žmogaus valia negali prigulėti vientik nuo ukiško asabiško intereso. Žinomas daigtas, kad šiandyksčia sistema laisvos konkurencijos — tai naujas istorijos produktas; sunku suprasti, delko ji turi buti paskutiniu istorisko lavinimosi rezultatu, kaip tai tvirtina jos apgynejai. Kaip istoriskas atsitikimas, prigulintis nuo laiko ir vietos, ji yra ir gali buti tik prie žinomų išlygų, kaipo praeinantis dalykas, arba, kaip sako Lassal, dabarnyksčia sistema laisvos konkurencijos yra istoriska, bet ne logiška, neprigimta kategorija, arba, kaip teisingai užtėmyjo socialistai, kad tvirtinimas, buk dabarnyksčtis tiesos pamatas duoda

laisvai konkurencijai naturaliskus, prastus rubežius, turi savyje petitio principii¹⁾. Taip-gi tvirtinimas, kad sistema laisvos konkurencijos turi prigimta budą, — klaidingas; aišku kad ir išvedimai, daromi iš to tvirtinimo, turi buti klaidingi. Tie išvedimai pas nuoseklesnius šitos sistemos apginėjus, kurie juos begalo vienpusiai formuluuoja, ko aiškiausiai rodo savo klaidingumą ir eo ipso klaidingumą to tvirtinimo, isz kurio jie logiškaiai tiesiai išvesti. Štai tie išvedimai: ekonomiški atsitikimai eina neatbutinai pagal gamtos įstatus ir užtai patys savyje turi savo išteisinimą; prie laisvos konkurencijos sekasi tik sveikoms, privatiskoms ukėms, kurios vienos tik ir vertos pasisekimo. Šita sistema duoda teisingą turtų padalinimą; tolesnis valstijos įsikisimas į tautos ukę, apart tu funkcijų, kurios duoda sistemai l. konkurencijos tvirtą tiesos pamatą, netik blėdingas ir nenaturališkas, bet ir nėtėisingas, nes padaro kitokias daigtų prekes, nė kaip prie laisvos konkurencijos, kuri viena tik padaro geras ir teisingas prekes. Užtat vienintelė gera ekonomiška politika — laissez-faire, laissez-passer.

Lengva užtėmyti, kad šitas optimistiskas aprašymas sistemos laisvos konkurencijos paremtas tai ant klaidingų aksiomų, tai ant petitiones principii, tai ant aprioriskų mąstymų, ir ignoroja blogas puses tos sistemos, arba jas gina ir teisinga melagingais argumentais: taip antai, klaidingos aksiomos, buk ekonomiški atsitikimai neatbutinai turi buti toki, koki yra, kad žmogus negali jų atmainyti; buk kiekvienas tik pats kaltas už savo pasisekimus arba nepasisekimus; buk kiekvienas geriausiai supranta savo interesą; buk tik prie laisvos konkurencijos esti interesu garmonija; aprioriskas tvirtinimas, buk valstijos įsikisimas į tautos ukę blėdingas ir t. t.

Toliaus mes privalome parodyti: 1) kad asabiškas interesas ne vienas valdo žmogaus ekonomiską pasielgimą, kad kartu su juom funkcionuoja ir kiti motyvai; 2) kad laisva konkurencija daro žmonėms daug blogo ir daug nelaimių; 3) kad privatiška sistema, ypač prie laisvos konkurencijos, negali prigulinciaai užganėdinti daugeliui svarbių žmogaus reikalų.

Moraliskos spēkos, veikiančios pas žmogų kartu su ukisku interesu.

Pagal žmogaus prigimtį ekonomiską jo veikimą valdo ne vienas asabiškas interesas, bet ir kitos moraliskos spēkos, kurios esti geros ir blogos, pagal tai ar į gerą ar į blogą pusę jas nukreipia žmogaus valia nuo to kelio, kurį jai rodo asabiškas interesas. Ad. Wagneris nurodo ant tokių

¹⁾ prastai kalbant, tvirtina tai, kas dar reikia darodyti ir ką nori darodyti.

spėkų: 1) geros moral. spėkos — meilė, pareigos jausmas (paveizdan, prijautimas draugijos reikalams); doriškos ir tikėjimiskos pažiūros, noras paaukuoti ir t. t.; blogi motyvai: begalinis egoizmas, noras apgauti, godumas, užvydėjimas, smoguriavimas sferoje daigtų sunaudojimo. — Kada pirmosios spėkos prigulnėčiai veikia, o antrosios numalsjtos, tada draugijoje įsikuria teisingesnis turtų padalinimas ir geresnė, labjaus atsakanti draugijos reikalams, išdarbysta. Wagne'ris žinoma, nevisus motyvus išskaitė; Schaeffle, padėkime, nurodo dar ant kitų: mokslo ir dailės meilė, noras iškilmės, pagodonės etc. Juodviejų nuopelna tokia, kad juodu įvedė reformą į politiską ekonomija, kuri vis užsiėmė tik vienpusiu apsvartymu asabiško intereso. Šiandyksėcios sistemos apginėjai, pripažįdami tuos motyvus tebesančius pas žmogų, išmesdavo juos iš palitiškos ekonomijos ir skirdavo tik į doros mokslą. Anot jų, ukiškame gyvenime tos moral. spėkos gali parodyti savo veiksmą tik tai laisvuose pasielgiuose, o ne per valstijos privertimą, kuris, kaipo gyvenimo principas, prieštarauja dorai ir atima visokią nuopelną už darbus. Šitos pažiūros klaidingumas paremtas ant klaidingo atidalinimo sferos etikos nuo sferos ekonomikos; del teorėtiško ištyrinėjimo galima daleisti tokią hipotezą ir žiurėti, koks bus atsitikimas po įtekme vieno tik ukiško intereso, bet negali užmiršti hipotėtišką tokio ištyrinėjimo budą; žmogus savo ukiskuose darbuose neperstoja buti doriška asaba, tai-gi atsakančia už savo darbus. Prieštaravimas prieš valstijos prievartą turi savyje petitio principii; ant galo, prievarta tai išmėginta istorijoje spēka ir neatmestinas kultūros ir auginimo elementas.

Blogos puses sistemos laisvos konkurencijos. Privatiškų ukių sistemoje, viešpataujant laisvai konkurencijai, yra daug blogų del daugumos žmonių atsitikimų. Net tiems individams, kuriems iš ekonomiskos pusės šita sistema geradaringa, iš doriškos pusės jį labai nenaudinga: darbdavėjų viešpatavimas ant darbinėkų, dideli turtai, dykas gyvenimas, kuris ēsti priežasčia visokių doriškų bjaurybų, smoguravimai ir t. t. vis tai daro blogą įtekme ant doriško ir kriziško kapitalistų gyvenimo; bet daugumai žmonių šiandyksčia sistema blėdinga visapusiai: ir ekonomiskai, ir intelektualiskai etc. Čia parodysiu svarbesnius blogus jos rezultatus. — Lenktyne gauna viršų netiktai žmonės tvirtesni ir gudresni ant silpnesnių ir neišmanančių, bet dažnai ir žmonės nesąžiniški, ant sąžiniškų. 1) jaigu derlingesni gauna viršų, tai draugija turi naudą, nes iš to išėina visi geri šiandyksėcios sistemos rezultatai, kuriuos jau angsčiaus parodžia: bet kartu su gerais yra daug blogų rezultatų: pirma, per tą silpnesnių naikinimą atsi-

randa faktiškai monopolei, baisiai blėdingi ir paolingi draugijai; antra, pats tas apgalėjimas surištą su dangybe doriškos ir socialiskos blėdies del daugumos. Nekurie žiuri ant šito apgalėjimo, kaipo ant atsitikimo naturalisko, neatmainomo ir tokią pažiūrą patvirtino Darvino įstatu „kovos už buvį“. Taip saprotaudami, jie išleidžia is akių tik vieną mažą dalyką — buvį privatišką tiesos ant kapitalo ir buvį įpėdinių tiesos šiandyksčioje formoje. Nagana to. Zmonės iš prigimimo nelygus, kaip pagal savo protiskas, taip ir doriškas ir kriziškas spēkas (turiu užtėmyti, kad didelę klaidą padarė galvočiai XVIII amžiaus ir darbinėkai Didžios francuzų Revolucijos, laikydami visus žmonės lygiais), asabiška nelygybė tai gamtos įstatas; bet juk ir silpniejai turi tiesą ant buvio; juk negali daleisti, kad silpniejai žmonės gali ir turi buti išnaikyti dėl naudos galingųjų. Tą prigimtą žmonių nelygybę galima pamažjti arba išdildjti per auginimą, kultūrą ir apgynimą, kurį draugija turi duoti silpniems prieš stipriuosius. Antrą grįžus, prigimta nelygybė tai produktas netiktai kriziškų išlygų, bet taip-gi socialiskų ir ekonomiskų, kurios padidina ją (žiurėk pas Marx'a ištyrinėjimus apie vaikų darbą Anglijoje ir k.); prie prigimtos nelygybės prisideda nelygybė, paeinanti iš visokių žmogiskų užvedimų: nelygybės savumos, žinių, apšvietimo ir t. t., per ką prigimta nelygybė pasididina arba pasimažina. Atkartuju: progą gauti mokslą, apšvietimą, surinkti turtą priguli nuo abelno ekonomisko ir socialisko parėdko, ypacz nuo to, ar daug ir kaip įsikisa į tai valstija (paveizdan, apšvietimo rubėzių susiaurinimas Maskolijoje); tai-gi ant žmonių guli pareiga reformuoti, pataisyti tas ekonomiskas ir socialiskas išlygas.

Liutas.

(Toliaus bus.)

Audiatur et altera pars.

Lietuviai! Kas iš jusų neatmena straipsnio „Krajaus“ po vardu „Litwomani“? Mes visi jautemėsi dumblais apmesti ir pamazgoms apipilti. Širdis mums vire prieš p. Witort'ą, kurį atskalunu drįsime vadjti. Tas straipsnis savo įtura taip buvo melagingas ir nedoras — kad melagingesnio ir nedoresnio jau neb galima buvė ir išmislyti. Visi metai jau suėjo nuo pasirodimo to garbingo straipsnio, o mes vis negalėjome nuspėti, kas tai per paukštis tas p. Witort. Bet šit ateina № 32 „Krajaus“ ir p. Erazm Piltz sako: „ei, vyrai, tai ne p. Witort, bet aš išradau žodi Litwoman. Tai daugiausiai ne jo, bet mano rašymas! Ko jus ant manęs pykstate? Sakote, buk tai aš jus vadinu mulkais, nihilistais, socialistais etc. . . . ir buk tai aš ant jusų pjudau paliciją ir žandarus ir be to jus gana gerai darbojančius . . . Neteisybė. Aš sakau jums dabar, kad žodis „litwoman“ nesiekie nė vieno lietuvi Lietuvoj gyvenančio, bet tiktai lietuvių svetur gyvenančių, ir tai tiktai tų, katrie tapo socialistais arba nihilistais! . . . Va, ką, metus tam atgal, straipsnį p. Witorto taisydamas,

aš mislyjau . . . Jus-gi manęs nesupratote ir kabites pradėjote! Labjausiai tas ponas Ad . . . Pog . . . kurs pas mus čiela savo straipsnį atleido ir verstinai priverže jį šiame No. 32 atspausti . . .“ Dyvini žodžiai ir dyvinas atsitikimas; Ką-gi mes nuo savęs dabar galime pasakyti p. Erazmui Piltz? — Per vėlai, per vėlai ateina tamtos paaiškinimas! Ypač kad pirm to mus išsiteisinimai atsiūsti, nerado sau vietos įtalpoje „Krajaus.“

Nuo kapo Mickiewicz'iaus.

Praejo garsai apie apvaikščiojimą pervežimo kuno Mickiewicz'iaus iš Paryžiaus į Kriokavą. Kriokavoje mes, lenkais nė užprašyti, ne buvome, bet Paryžiuje, taip kaip Slaviškos kilmės tautos, turinčios tenai savo draugystes — lygiai ir mus reprezentuojanti draugystė „Želmuo“ neatsisakė nuo atidavimo prigulincios garbės poėtui, gimusiam Lietuvoje, širdingai ją mylėjusiam — nors meilę tą ne taip suprato, kaip mes šiandien suprantame. Mickiewicz raštais savo pakėlė garbę lenkiškos rašlevos, platino meilę dėl Lietuvos, bet tiktai kaip apygardos apsiaustos žinomais rubėžiais, o ne kaip vietą gyvenimo lietuvių, tautiškai skirtingų nuo lenkų. Kaltė tam tų laikų paziurų — ne poeto; ne užstojo jisai lietuvių kaip tautos, ne prisidėjo prie jos garbės, bet raštuose savo ne sykį buvo užtarėju lietuvių baudžiauninkų, neteisingai jungą sulenkėjusių ponų nešančių; — priminė historyšką garbę ir galybę lietuvių pereituvėje. —

„Želmuo,“ vardan lietuvių Paryžiuje padėjo vainiką ant grabo — taipogi ir jos vardu p. Bohdanowicz kalbėjo prie kapo lenkišką bylą. Byla toji buvo surašyta lietuviškai — bet tuli sąnariai draugystės nurodė, kad jai būtų pranešta toje kalboje, tai ne but suprantama, ne tiktai svečiams susirinkusiems — bet nesuprastu jos ir lenkai; dėlto-gi sutarta buvo perverstą ją lenkiškai iškalbėti — kas ir likos padaryta:

Byla tą talpinama čionai

„Lietuva, tėvynė mano, tu kaip sveikata!“

„Šitame sakinyje žodis sugluobė virbančius aidus tvystancios širdies poėto, juos nešdamas į gilmę girių tolymos Lietuvos. Atsisaukė Lietuva šiandien, budama didi ir mandagi, ant šito stebuklingo žodžio, siųsdama į tolymas svetimas žiemes savo pasiuntinius šlovint paskiausijį kartą tajį, kuris ją tiek mylėjo!“

„Ale garbė didžiausia jau yra ištarta. myrai kuobrangiausi sudėgiti, ir lietuvis stovi šiandien be žodžio prie kapo to didžiojo, kadan-gi aplink savęs jau jis nieko neišvysta, kuomi galėtu vertingai švesti arelį jo girių; ir šitoje negalėje, jis, palenkęs savo mislyjaučiąją galvą, ješko sutraukti dumas, kurias ši šventa valanda jam priduoda. Ir iš šito spiečiaus sutrauktų mislių brendžiasi šitas brenduolys: trys susivienijimai nusidavė tarp trijų seseriškų tautų — pirmasis ant mušio — lauko Grunwald, antras tai yra čielo amžiaus kova prieš mūsų nežmogiškus prispaudėjus ir trečias — tai yra šitie mus šventi pelenai, kuriuos mes šiandien visi švenčiame.“

„Russijoj gimęs, lietuvis širdžia ir mislia, lenkas žodžiu ir darbu, giesminikas, kurio kapo liekanas mes šiandien garbiname, pasikėlė, kaipo įžymitas išpažinimas šito broliško susivienijimo, kaipo užvadas didžiū ir teisingū lukescių, nės kur trys susivienijimai kalė vašus broliškos meilės, ten yra pirma nuodėmė; ketvirtasis, didžiausias, galingiausias susivienijimas — amžinasis!“

„Dar kartą lietuvis sutiks lenką ir rutėną ant kovos lauko dėl draugiškos jų tiesos ir darys šį paskiausią amžiną susivienijimą ir saulė valnystos apsiaus juos savo šviesos spinduliais, giedra šitų trijų lygių prisizadėtų valnų žmonių, ir kiekviens iš jų gyvės saviškam bude, koznas džiaugsis ir naudosis savuoju vaisiu, dideleje sutarmėje ir liuosybėje, dabos atsakryje, pakajuje ir sądaroje.“

„Tai-gi mes pavedame lenkų žmonėms šitas liekanas taip brangias lietuviškoms širdims, mes jas paduodame pasitikėjime ir viltyje, kaipo užvadą derybų vieru.“

„Eikk, sunau Lietuvos. miegoti miegą didžiųjų į Pantėoną Lenkijos, ir miegokk atilsyje, ir jai Tu kartą išgirsi užimą ir tranksmą audros ir staugsmą gaistančių vilkų iš ziem-ryčių nuo Wawel'io, tai tark Kasčiuskoms ir Kazimierams: tai yra Lietuva, Lietuva Gedimino ir Vytauto, kuri šaukia savo tikras ginklo seseris, keliasi, kaip vienas vyras, kovoti paskiausią nutremiančią kovą! Sakykk jiems, jog neprietelius melavo begėdiškai, tarydamas, jog Lietuvos raguotinė yra suluzusi, kad gal ateiti valanda, kurioje lietuviškai krutiniai galėtu kvapo pritrukti ir pajiegos lietuviškai kumščiai. Jis melavo, nėra „Lietuva, tėvynė tavoji, pasiliko visad kaip sveikata!“

Tevyniszki varpai.

Vienybė — naujas laikraštis. Žydiška konkurencija ant Nemuno. Kaip ji terlioja užžiūrėtojus garlaivystės, garlaivius ir pasaziarius. Ar ne galima iš to purvo išlipti. Konkurencija tarp vaistininkų ir jų nepasauktų išvaduotojų. Pseudo-ginijatrai.

Kas pamena „paklodę,“ kurios metmenys buvo verpti iš keiksmų ant J. Šliupo, o ataudai iš besikolijimų su Saule, „paklodę“ pavadita Vienybė, tai pamatęs dabar laikraštį su tuomipat vardu, stebėte stebisi ir negali įtikėti, kad tai būtų ta pati Vienybė, o ne naujas visiškai laikraštis. Vienok yra tai ta pati Vienybė, tik taip staigia persimainiusi. Permainė savo formatą į svietiškesnį ir parankesnį, o svarbiausias dalykas — permainė vidurinę įtalpą: vieton mėšlyno, su visokiomis smarvėmis, įtaisė dirvą, ant kurios pradeda žaliuoti nauda lietuviystei. Reikėjo širdies tikrai mylinčios savo brolius, rankų nesibijančių truso, neilstančių pajiegu, ištikiamo balso, idant padaryti tokią staigią atmainą, suvesti priešus į vienybę . . . be rugojimų, be pasipriešinimo. Teisybė, apie Vienybę rupinasi dabar žmonės atsidavę lietuviystei ir talpina darbus vyrai, kurie jau ne vieną „lietuvišką“ plunksną nudilino darbuodamiesi ir už lietuviystę ne maž jau nukentėję, net nuo savo brolių.

Užmirškime „paklodę,“ o skaitykime Vienybę!

Teko man, kalbant apie garlaivystę ant Nemuno, pasakyti, kad tarp garlaivių pražydo jau sutikimas ir geistinas rėdas. Lyg prijausdamas, istariau tada: kas žin ar ant ilgo išteks to sutikimo. Tikrai ne ant ilgo užtėko. Kaipo priežastis, lyg yla iš maišo, išlindo žydas, prigulintis prie susidraugijimo nemuinių garlaivių.

Na, žinoma, kas pirmiausiai pradės drūmsti, jaigu ne žydas?

Nors rugojimų buvo pusėtinai, bet rėdas da liko ne suvis iširęs. Tai da pusė bėdos — tegul sau savinikai garlaivių tarp savęs pykstasi, išradę „susidraugijime“ koki ten „švindelį“, tik tegul nekenkia įstatytam rėdai, o per tai pasažieriams. Pradėjo pagalios irti visai ir rėdas, kada pasipainiojo „maskolių žydas“, arba geriausias „žydų maskolius“ o da geriausias „perkrikštąs, katalikas priėmęs pravoslaviją ir tapęs žydberniu“, mažas garlaivėlis Pskov. Matote, kitąkart tas garlaivėlis vadinosi Druskieniki, o dabar vadinasi Pskov ir yra nusisamdytu vieno žydo iš Vilkijos nuo tikrojo saviniko. Pradėjus „perkrikštui“ pluduriuoti nuo Kauno iki Vilkijai, tuojaus vienas iš „susivienijusių“ didžiųjų garlaivių taip-gi pradėjo vaikšioti nuo Kauno tik iki Vilkijai — ir prekė už važiavimą nupuolė. „Perkrikštąs“ užsispyrė išlaikyti konkurenciją ir ėmė važioti už dyką, reikalaujamas nuo pasažierių, idant atneštų su savim tik šakalį malkų. Didžgarlaiviai tur but tokių išlygų pasažieriams pasiulyti negalėjo, nes smarkiai stverėsi persekioti „perkrikštąs“ praplaukdamis pro jį, padarydavo tyčia tokią vilnį, kad nabagėlis kiekvienąkart vos, vos neišvirsdavo. Paskiaus pradėjo tiesiog muštis. Biruta pasivijo Pskovą ir kas žin, kaip jie ten susiėmė — tik Birutos šonkaulis išlužo, o Pskov pažeidė sau nosį. Kitąkart Dievaitis (išvaduojuojas Perkuno, išvažiavusio „į šiltus vandenis“ gelbėti sveikatą) prisivijo Pskovą ir . . . viens į kitą pradėjo mėtyt šakaliais. Nors sakoma: „dievaiti, mušk gudą, kaip šunį rudą“, vienok šiuomi žygiu Dievaičiui priderėjo pamiršti savo tą pareigą.

Darbas pradėtas, teisybė atbulai, nes „maskolių reikia pirmiausiai užmušti, o paskui parversti“ — kaip sako patys maskoliai. Na tiek to — kokia pradžia, tokia ir pabaiga. Pasidavė neva po sudu, norėdami dasižinoti patys ir kitiems parodyti, kas kaltas. Kas kaltas iš garlaivių, tai niekam beveik ne galvoj, bet ką kalti pasažieriai už tų garlaivių peštynes? kam jie turi aukauti savo gyvastį dėl konkurencijos spekuliantų? nes reikia žinoti, kad garlaiviai mušėsi ir skandinosi ne tušti, tik turėdami pasažierių (!).

Jaigu norite pažinti visą žydiškumą nemuninės konkurencijos, tai išklauskite iki galui. Pskovą samdo žydas, kuris susitarė su perkeltajais pasažierių (taip-gi žydais) nuo kranto iki garlaiviui ant didesniųjų stacijų, kur nėra tam tikrų prietilčių ir papirko, idant keltu pasažierius tik prie Pskovo, o ne prie kitų garlaivių. Žydai padavė ranką žydai ir pasažieriai liko jų rankose. Nori važiuoti kitu kokių garlaivių, o ne Pskovu, tai turėk savo luotą, nes žydai-perkeltajai tavęs nepri-

ims. Susivieniję garlaiviai užtėmyjo tai ir taipgi nuleido pasažierius į luotus perkeltųjų, tik privažiavo davu prie kranto ir tokiu būdu išleisdavo ir priimdavo pasažierius. Žydai, matydami kad ne jų viršus, nusamdė kelis kvailius, idant neprileistu didžiųjų garlaivių prie krašto. Štai syki plaukia Perkunas ir ties Zapyškių pradeda lėkti ant jo nuo kranto akmens. Laivunai ir nekurie pasažieriai, užsirustinę, išėjo ant kranto ir, tiesiog sakant, užpuolė ant Zapyškio, mušdami ką tik patiko ant kelio. Gavo kaltas, teko ir nekaltam. Užganėdinę savo rustumą, nukeliavo toliaus.

Taip dėdasi ne kokioje ten barbariškoje salyje, tik ant mus Nemunėlio, šią paskiausią slenkanciją XIX-to amžiaus vasarą.

Kur akys valdžių, prižiurinėčių garlaivystė? Kur energija garlaivių savinikų, neįstengiančių užlaikyti rėdą tarp savo garlaivių ir nesusilaikančių arogancijos viską teršiančių žydiškų rankų? kur tų ponų saužinė, jaigu jie, besipešdami tarp savęs, niekina taip pasažierius ir jų gyvastį? Kur ant galo pažinimas savo vertės pačių pasažierių, jaigu jie lyg avinai kenčia ir sutinka buti medega dėl turgaus tarp garlaivių?

Rodosi, galima butų apmąstyti vodingą būdą garlaivių ir išvaduoti pasažierius iš negeistinos žydų nelaisvės. Pirmą darbą gali atlikti pasažieriai, o antrą garlaiviai. Tegul tik pasažieriai, atsiminę kaip juos laiko už nieką garlaiviai, vieną ir kitąkart atsisako nuo taip smagios kelionės, kurioje gali gauti uždyką šakaliu, arba akmeniu į antakį, arba lengvai prigerti, o garlaiviai ištikro supras, kad jie dėl pasažierių, o ne pasažieriai dėl jų, — na ir turės užvesti tarp savęs šioki-tokią svietską rėdą, nustos vaikiškai besiboviję. Už toki-gi gražų pamokinimą garlaiviai galės atsidėkavoti pasažieriams, įtaise ant didesniųjų stacijų prietilčius, ot taip, kaip Kaune, Vilkijoje ir t. t. Tada pasažieriai gal taps atliuosuotais nuo nereikalingo liejimo prakaito, užpuldinėjant pakeliui ant miestelių, ir tikrai bus išvaduojami nuo malonies žydėlių-perkeltųjų, nes jų tada nereiks ir neplės jie pasažierių. Toks perkeltajais ima dabar brangiaus už patį garlaivį: nuo Kauno iki Zapyškiui (apie 3 mylios) už II kl. garlaivio reikia mokėti 15 kap., o žydas už nukėlimą vos per kelis sieksnius ima maž daug 5 kap.; o jaigu esi su juoda apikakle, tai už tas 5 kap. gausi nuo žydo tokią padėkavonę prie visų, kad iš gėdos nežinosi, nė per katra luoto galą išlipti. Geriu geriausiai butų, kad garlaiviai nelauktų nuo pasažierių skaudaus pamokinimo, o pats pradėtų savo darbą ir pirmiausiai pamislytų apie prietilčius ant stacijų.

Da pasakysiu kelis žodžius apie konkurenciją tarp vaistinikų ir jų nepasauktų išvaduojuojų. Ant svieto, sakoma, daugiausiai yra gydytojų.

Teisybė, žmogus turi valią daryti su savo sveikata, kas jam patinka ir gydytis pas ką nori. Ne dyvai, kad iš tos tiesos naudoja visoki minorum gentium „daktarėliai“: kaltuniniai, priepuoliniai, kirmėliniai ir t. t., kurie gydo kvailus žmones arba per savo pačių kvailumą, arba kad apgaudynėti žmonelius ir turėti iš to pelną. Jaigu prie gydymo tokio imasi neapšviesti ir apgavikai, tai da ne taip labai įstabu, bet, kad tarp nepašauktųjų vaistinių yra apšviesti ir ne apgavikai, kuriems reiktu suprasti, kad nepridera tyčiuotis iš sveikatos nekalto tamsaus žmogaus, tai didei turime stebėtis.

Paskutiniame laike priango gana daug gydytojų-amatorių tarp kunigų, kurie juk gydo rodosi ne dėl pelno, o jau tikrai ne dėl apgaudinėjimo žmonių. Gydo-gi tankiausiai homeopatija ir, kaip tvirtina keli mano pažįstami daktarai, beveik specialiskai moterų ligas. Delko tie pseudo-gydytojai išsirinko moterų ligas, o ne vyrų, arba vaikų — nežinau ir turiu tik atminti: turbūt dėlto, kad moterų ligos išrodo labai paprastomis ir jas jaib kas gali išgydyti, arba buktos ligos tai jau toks niekas menkas, kad su jomis galime bovytis be jokio pavodyjimo ligonei. Jaigu taip mislytų nauji gydytojai moterų, tai labai klystų. Moterų ligos, pagal tvirtinimą specialistų, priguli prie svarbiausių, ne lengvai gydomų ir reikalaujančių gero supratimo ligų. Idant išgydyti ligą, reikia pirma ją pažinti. Idant-gi pažinti moterų ligas, negana buna vienu tik diletantiskų išklausinėjimų: tankiausiai reikia ypatingo ištyrinėjimo su pagelba tam tikrų prietaisų. Tą gal atlikti tiktai spėcialistas vaistinikas. Tikiu, kad pseudo-ginijatrai tokiu spėcialisku ištyrinėjimu moterų neužiima (labai jiems nepritiktu!), o per tai daugumą ligų palieka neužtėmytomis, nors teorėtikai ir labai butų išmintingais tame dalyke, perskaite populariską knigėlę. Toki gydytojai-amatoriai sulaiko tik moteriskę nuo tikro gydymo ir daleidžiai ligai perdaug užsitėsti, o tada jau ir tikram vaistinikui sunku gydyti. Pats budas gydymo, su pagelba homeopatijos, tai antras nelaimingas įrankis šiuomi žygiu dėl parankesnio užtėsimos ligos.

Sveika moteriskė — sveika draugija. O mus nekurie inteligentai lyg tyčia užsispyre darbuotis, idant mus lietuvės per visą savo amžį butų ligotos, nes nedaleidžia joms išsigydyti. Nepadyviu prastoms, nemokėtoms moteriskėms, jieskančioms pagelbos ligoje pas kunigus, kuriems juk labjusiai įtiki, bet padyvių tiems kunigams, kurie neišaiškina tokioms moteriskėms, kur priadera kreiptis ligai užpuolus.

Pataikome mes vieni kitus mokėti, idant nekistume nagų ne į savo dalykus, vienok tie mo-

kinimai lieka tiktai tuščiais žodžiais — prie darbų jų nepritaikome.

Sunkus rašėjų Varpo padėjimas: rašai žodį ir zinai, kad tyko daugelis, idant padaryti iš jo casum belli. Dėlto-gi priverstinai turiu užimti kelias eilutes del pasargos. Atsiras toki, kurie mano žodžius apie pseudo-genijatrus priims už užpuolimą ant kunigijos, tikėjimo ir t. t. Juos iš augšto prasergiu: 1) kalbėjau ne apie visus kunigus, tik apie tuos, kurie nereikalingai užsima gydymu svarbių ligų 2) neužpuldinėjau, tik parodžiau, kad vienais gerais norais, be tam tikro supratimo kokio nors dalyko, galima pavodyti ir labai jau pavodyti. 3) kalbėdamas visai nesikišau prie reikalų dvasiškojo stono ir jo pažeisti negalėjau.

Q. D. ir K.

Mikroorganizmai.

Kaip gintis nuo bledingų mikroorganizmų.
(Tąsa).

Žmogus visaip ginasi nuo tų gyvų daigtų, kurie blėdį jam daro. Taip žvirblius jis baido nuo miežių baidykla; vilką, ką papjauna avi, kiaulią arba kitą gyvulį taikosi uždobi ir t. t. Taip-pat žmogus jau nuo seno ginasi ir nuo mikroorganizmų; bet iki paskutiniam laikui tai buvo tik šiurkštus empyrizmas; žmogus viską darė iš patyrimo, ne suprasdamas dėlko tai reikia daryti. Dabar mes iš dalies tai galime sau išaiškinti. Paziurėkime išpradžiu, kaip galima giti visokius produktus nuo gedimo. Praščiausias daigtas ne daleisti visai mikroorganizmų prie produktų. Ar tai galimas daigtas? Galimas: nurodysiu ant konservų mėsos, kurie labai reikalingi dėl marininkų ilgose kelionėse. Blekines skrynukes gerai prikemsą mėsa, kaitina prie temperaturos 100° C. ir kaitinant sadarei uždaro skrynukę ir užkituoja. Ką-gi čia daro? Gana ilgai kaitinant išvaro visą orą ir užmuša tuos mikroorganizmus, ką ankščiaus užkrito ant mėsos ir ant sienų skrinukės; tokia mėsa gali laikyti mėnesius, ir ji ne pus, nes oras jau paskui ne dasigauna į skrynukės vidų. Taip-pat pagamina ir sardinkas. Kodėl vinuogė kabant ant medžio neprarugsta? Dėlto, kad vinuogių lukštas su labai mažiukems skyliukems perleidžia į vidų orą, bet ne perleidžia mikroorganizmų. Vienok reikia tik pažeisti lukštą ir tuojaus skystimas pradės rugti. Bet galima giti produktus ir kitaip. Jau aukščiaus kalbėjau apie tai, kad dėl veisimo mikroorganizmų reikalingos atsakančios išlygos. Jai tų išlygų ne bus tai jie ne galės daugitis, o tokiu budu ne galės ir savo darbo daryti. Taip mikroorganizmams, o ypač bakterijoms reikalingas vanduo. Atimdami arba sumaždami produktuose vandenį, mes neduosim veistis mikroorganizmams ir jie ne galės kenkti. Taip dėkie į sausus miltus kiek nori mielių, nieko ne bus. Indijonai žieminės ir rytinės Amerikos iš seno dirba taip vadinamą pemmikaną — ne puvancia mėsa. Supjaustę mėsa į plonus gana ilgus dirželius džiauna giedrią dieną ant saulės, saulės šiluma ir ištraukia vandenį. Tai ir dabar daro Turkestane kirgyzai. Džiovijus žuvis, grybai, dėlto pat nepusta. Košė iš obuolių, griusių ir t. t., syvai iš višnių, slyvų, aviečių ir t. t. ne genda dėlto, kad juose vandens par mažai, arba kitaip sakant, juose cukraus perdaug; nė mieliniai gribeliai, nė pieni-

nės bakterijos negali užtai veistis. Tą pat gali pasakyti ir apie sudėtą ir rukią mėšą. Sudant druska, rukai siluma ištraukia dalį vandens iš mėšos. Mislyja, kad dar ir patys dūmai kenkia mikroorganizmams — juos gailtoja. Tyruose Sacharos tankiai randa žmonių ir gyvulių kūnus, nuo tukstančių metų gulėjusius pavirtusius į mumijas tai yra sudžiuvusius, susiraukusius. Bet ne puvančius. Ištyrinėjamai parodė, kad tokia momifikacija pasidaro esant karštam orui. Karštas, sausas oras, o dar su vėju atima taip daug ir taip greit nuo lavono vandens, kad bakterijos ne supeja iš pradžių veistis, o paskui jau negali. Bakterijoms reikalinga ir atsakanti temperatūra. Užtai-gi ir temperatūra galime sunaudoti dėl gynimosi nuo jų. Taip temperatūra verdančio vandens nugaluoja mikroorganizmus; temperatūros-gi žemesnės už tas, prie kurių jie geriausiai veisiasi, nors ir ne nugaluoja, bet ne duoda veistis. Taip jai vasarą mėšą laikysi ledaunėj, tai ilgai ne pasmirš. Dėlto ne rngsta ir pienas, jai šaltoj vietoj jį laikysi. Iki viduriui šio amžiaus labai tankiai gesdavo vynas; iš to turėdavo didelį blėdį kaip išdirbėjai vyno, taip ir pardavėjai. Pasteur'as 1862 metuose atrado bakteriją, gadinančią vyną ir parodė, kad jai šviežią vyną perkaityti prie temperatūros 50° C. tai tos bakterijos galą gauna; vynuio tokia temperatūra ne kenkia, ir jis paskui, kiek nori, gali stovėti ir ne ges. Pasteur'as tokiu budu Prancuzijai milijonus pinigų padovanojo. Ant galo nurodysiu ant tokių daigtų, kurie nugaluoja, arba ne duoda veistis mikroorganizmams, kaip antai: sulema, carbolka, borinė rukštis, jodoformas, ir t. t.; $\frac{1}{100}$ atskiestos vandenj sulemos jau nugaluoja visokius mikroorganizmus; tokie daigtai vadinasi antiseptiskais, arba dezinfektiškais. Pažiūrėkim gi dabar ar galime gėtis nuo patogenišku mikroorganizmų. Kiekvieni gerai žino kokios baisios tos karštligės; 14 amžiuje čuma paguldė ant lentos 77 milijonus žmonių; Europoje daugumas kaimų, o taip-pat ir nekurie miestai pasiliko be žmonių; tą patį darė senovėje ir viduriniuose amžiuose raupai. Tegul dabar epidemijų čumas ir raupų taip didelių nēr, bet mes kasmets ar matome ar girdime apie epidemijas skarlatinios, jedros, pilvinio tifo, choleros ir kitų, nuo kurių taip-pat žusta tukstančiai žmonių.

Pereituose metuose visą Europą aplankė gerai žinoma visiems ir garsi influenza; nuo influenzos nukentėjo milijonai žmonių; gerai tiktai, kad ji nemaringa. Nežiurint ant tai, mes visai silpni kovoje su bakterijoms, nuo kurių paeina karštligės. Mes mažai apie jas dar žinome, mes nežinome daugumo patogenišku bakterijų; mes ne pažistame gerai ir išlygų, prie kurių jos veisiasi ir platinasi. Užtai-gi kova su bakterijoms naikinančiomis sveikatą ir trumpinančiomis žmogaus amžį dar atėitėje, kada mokslas duos įrankius dėl kovos. Ikšiolai laik bakterijos, kalbant žodžiais Montegazzos, dar atvirai kušda žmonėms ant ausies: „atminkite, broliai, kad jus turite ne užilgo mirti.“ Ne gali sakyti, kad dabar mes visai ne galime gėtis nuo karštligių. Mes ginames šaip taip ir apsiginame nekartais. Pamatas-gi čia dėl ginimosi tas pats, kaip ir dėl ginimosi nuo mikroorganizmų, gadinančių valgymo ir gėrymo daigtus. Mes galime nedaleisti mikroorganizmų prie savęs. Taip sakysiu atsirado namuose skarlatina. Nesa skarlatina pereina greit nuo vaiko ant vaiko, reikia sveikus vaikus iškraustyti į kitus namus; negana to, reikia ligonį paguldyti į atskirį kambarį ir leisti kuonomažiausiai žmonių prie jo ir tai dėlto, kad suaugusis skarlatina neužsikrečia, bet prie jo drapanų gali prilipti gyvi nuodai ir jis gali užkrėsti vaikus kitų namų.

Tą patį galime pasakyti ir apie jedrą, raupus, pletmuotą tifą, difteritą, rožę, kokliušą ir t. t. Sifilį, tą plėgą didelių miestų, platina prostitucija.

Choleros lizdas — tai Indijos; kasmets ji ten pjauna žmonės; iš Indijų lengvai, žinomas daigtas, cholera pereiti į Europą, ypač, kada prekystės susinešimai yra labai dideli. Kaip tik cholera Indijoje pakyla, Europoj dėl apsisaugojimo uždeda portuose karantinas: atplaukusius iš Indijų laivus neleidžia į portą, pakolaik ne persitikrina, kad nēr ten ligonių ir ne dezinfikuoja visų daigtų. Reikia pripažinti, kad karantina ne visados apgina. Taip Italijos, Ispanijos ir Pietinės Prancuzijos portai visados beveik užsikrečia cholera, kaip tik ji atsiranda Indijoje.

Čuma, baisiausia iš karštligių visai beveik išnyko Europoje; Azijoje, kaip antai Persijoje, Mesopotamijoje, Arabijoje, čuma retkarčiais ir šiame amžyje pasirodydavo.

1878 metuose čuma iš Azijos buvo užneštą į Rusiją — į kaimą Vetlianka. Ačiui Liorys-Melikovui ji ne galėjo toliaus išsiplatinti; Liorys-Melikov paliepė neileisti nė vieno žmogaus iš Vetliankos; dėlto kaimą apsupo tūms ratais kareiviu ir apkasė gilia duobia, o paskui visas triobas, padarus, drabužius sudėgino. Dabar chirurgijoje laikosi antiseptisko metodo gydymo ronu; principas šio metodo ne daleisti mikroorganizmų prie ronos; dėlto chirurgas prieš operaciją visados gerai išplauna rankas ir suvilgo dezinfektiškais skystimais; pačią vietą, kur reikia daryti operaciją, taip-pat gerai išplauna. Po operacijai roną išplauna dezinfektiškais skystimais, kad nugaluoti tuos mikroorganizmus, kurie netvėčia iš orą galėjo patekti; pačią roną uždegnia dezinfektiškais aprisalais. Šią metodą pradėjo vartoti pabaigose 60-tų metų anglikas Listeris; rezultatus nuo tokio gydymo apturėjo daktarai baisiai didelius. Ankščiaus mislyjo, kad rona ne gali užgėti be pulių, o dabar užgyja. Ankščiaus žmonės nuo operacijų mire ligonbučiuose, gali sakyti, kaip musės; taip po atemimui rankos ar kojos, mažiausiai mirdavo 50%; dabar-gi procentas smerties nuo tokios operacijos lygus 0%. Dėlto pat chirurgas dabar nesibijo atidenkti žarnas, smegenis — tai vis tokios operacijos, apie kurias ne galėjo ankščiaus nė pamislyti. Aišku, kaip tai svarbus dalykas užlaikyti kiekvieną pažeistą vietą švariai. Taip-pat dabar prisilaikant principo čistumos, susimazino karštligės po gimdymui gimdymo namuose. Delei to kiekviena gimdytoja ant kaimo ne turėtų prileisti prie savęs bobelkos, ne privertus ją gerai išplauti su muilu rankas ir išikrapštyti panagias.

Mes galime gėtis prieš patogeniškus mikroorganizmus ir kitokiu budu, mes galime išlygas, prie kurių jie veisiasi ir dauginasi, permaintyti, tokiu budu jie ne galės mūsų sveikatos gadinti. Drugio bakterijos gyvena žemėje — šlapiose prie balų vietose. Išdžiovyk balas, žemė nustos šlapumos ir bakterijos turės pragaišti, o drugys išnyks. Taip Prancuzijoje Gaskonijos liandai, užimantieje 800 tukstančių hektarų (apie 150,000 margų) buvo baisum lizdu drugio; kada jas išdžiovinę užvedė girę, drugys visai beveik išnyko, o vidutinis amžis žmonių tose vietose pasikėlė nuo 34 iki 39 metų.

Bakterijos pilvinio tifo ir choleros subresta žemėje; iš ten patenka į orą o paskui šaip ar taip į žmogų. Delei subrendimo bakterijų žemėje turi būti tam atsakančios išlygos. Jai ju nēr, tai ir epidemijos ne gal buti. Patėmyjo, kad nekuriuose vietose niekad ne buna epidemijos choleros, nors aplinkui epidemija butu kuonodidžiausia; taip Prancuzijoje prie tokių vietų priskaito Liona ir Versal; Vokietijoje — Šlugar; Rusijoje — Carskoje Selo. Arčiaus šitų išlygų dėl

choleros ne išpažino. Geriaus ištirtos išlygos de-
lei platininimosi pilvino tifo. Ištyrinėjamai Mūnchene,
kur labjusiai išsiplatinęs pilvinis tifas, parodė, kad ėpide-
mija priklauso dirvinio vandens: juo vanduo arčiau, pa-
viršiaus žemės, juo mažiau serga tifu, juo vanduo to-
liaus — daugiau. Taip-pat užteršimas žemės orga-
niska materija susiriša su ėpidemija tifo. Taip, kada
Mūnchene įtaisė kanalizacija ir visus bjaurumus tokiu
budu pradėjo varyti už miesto nuo 1877 iki 80 m. ant
10,000 gyventojų prisiėjo tik 8, 9 susirgusieje tifu,
tuom syk kaip nuo 52 iki 59 ant 10 tukstančių — 24,2;
tokiu budu liga susimažina beveik trigubai.

(Toliaus bus.)

Isz visur.

Ilgumas galinio alkavimo. — Airių badas.

Kiekvienam iš mūsų yra žinomas alkavimas me-
džių ir įvairių gyvių, užėjus žiemos laikui. Šaltis yra
čia priežastis sustosenos kasdieninių funkcijų: kaip
medis, taip ir gyvulis perstoja, taip sakant ant neku-
rio tarpo maitintis; ir viens ir antras, tebebudami gyvi,
matomai sustoja gyvėti — judėtis maitinastę priimti ir
žaliuoti, įkrinta, taip sakyti, į ilgą miegą. Miegta nuo
pat rudens iki pavasariui visos maž žolės ir visi la-
puoti medžiai, miegta per žiemą ir daugis gyvių,
kaip antai: luokis, voverė, ir kiti. Visi jie ant
pažiūrėjimo rodosi nebegyvais — nudžiuvusiais ir
nudvėsusiais, o tuomtarpu neprastoja jie nė vienas savo
funkcijos; tiktai jos yra apalsjtos savo bėgyje, tikt
jos sustabdytos: pulsas iš 90 ant minutes sukrinta
iki 10 per vieną minutą, alsavimas per minuta prisi-
varo net iki trijų sykių, šiluma tokiuose gyvuiose vos
išsikele per 1 gradą, paliginant su šiluma apylinkės.
Ateina pavasaris ir vėl gyvybė apsiereiškia. Tarp žmo-
nių toks tarpuotas alkavimas yra visiškai nežinomas,
bet ret-rečiaus tarp tukstančių ir milijonų gyventojų
atsitinka, jog ir žmogus užminga daug ilgesniu ir smar-
kesniu miegu nuo ko jis yra žinomas kaip kasnaktinis atil-
sys — ir žmonės užminga taip vadinamu letargišku
miegu. Šitas miegas tiek yra smarkus ir artus myriui,
jogiai daugiuose sykiuose priima jį žmonės už patį
myrį, ir įmigusį žmogų, skaitydami už numirusį, laidoja
į duobę, kaip ir tikrą numirėlį. Priežastis letargo
nėra iki šiol išaiškija, nors ir jis ar šokiū ar tokiu
budu rišasi su šalčiu, su nusimažinimu temperatūros.
Žmogus letarge ir taip-pat gal ilgą ir net daug ilgesnį
laiką alkauti, kaip ir gyvulis miegtaš per žiemą. Kaip
paveikslą tokio ilgo badavimo ir įsnudimo galime pri-
vesti žmoną miegančią jau 4 metus Francuzijoje, departa-
mente Aisne, vietoje vadinamo Origny-Sainte-Benoite;
ji tikt kartais prarija įliejamą į burną skyščių. Gy-
venąs Londone francuzas lygiuose laiktarpiuose įkrinta
į miegą, ir prabunda vos po kelių nedėlių. Panašus
atsitikimas yra randamas Brukselej. Viens iš keleivių
užsnudo svetnamyje, atsisubdavo po kelis sykius, bet vis
vėl įkrinta į smarkiausį miegą. Šneka babudės be
nuomonės. Arba vėl, Utiko, viename iš Suvienytų
Valstijų Amerikos, maž ištisai miegta jau 12 metų
viens farmeris-ukinjkas vardu Harms, 1877 m. jis už-
migo ant trijų metų, praslinkus pirmiems trejiems me-
tams jis atsibubo ir biski darbavosi prie rugpjūtės,
po ko vėl užsnudo ant trijų metų. Čia vėl, keletai
dienų buvus pertrukiui, stojo naujas miegas. Dabar
Harms bunsta kiekvieną dieną ant kelių minutų.
Per 12 metų savo miego jis prastojo dviejų sunų, ir
kad jau pasakoja gyvieje apie mirimą sunų, jis negal
suprast! kas su jais atsitiko. Paryžiuje ligongulyje

Salpetriere — buvo moteriškė, kuri įmigdavo ant ke-
letos mėnesių. Ješkant tam tikrai, rašant galima butų
ir daug daugiau suješkotį tokių paveikslų. Visi pri-
vesti paveikslai yra ligos gymdyti apsiereiškiami bada-
vimo. Bet galima letargą ir ilgą alkavimą tyčioms pa-
daryti — tyčioms jį prisišaukti. Ir čia mums paveikslų
nepritruksta: padirbsena ir prisauksena letargo yra pra-
garsė fakiriai indų. 1838 metuose, kaip praneša mums Os-
borne, ir ką patvirtina Sir Claude Wade — angliko
nis, Wentura — francuzas ir dr. Honigberger'is vokie-
tis iš Austrijos, viens fakiris prieš augščiausį savo val-
dovą — maharadžį pasigyre, galįs nusimarjti ir paskui
vėl atgaiviti. Maharadžiui reikalaujant iš tikro tą pa-
daryti, fakiris išpalengvo savę atpratįdamas nuo val-
gio, privarė prie to, kad jis tikrai virtų į nebegyvą, į
išdžiuvusį ir sukakusį numirėlį. Matomą numirėlį kaip
buvo surokuota, svininiojo į drobes, įdėjo į tam tikrą
geldą, ir užkaišiojo ausis, nosį, ir atsuktu liežuviu
gerklę, įdėjo dar į antrą skrynę. Po to kaip ir numi-
rėlį palaidojo duobėje, o baugstidamas, kad kas ko faki-
riui gulint nepriduotu, maharadžis liepė pastatyti ne-
atstotinai sargus, o prie to dar pats užspaudė sav žen-
klus su savo pečėčia. Neistikėdams, laike letargo, po ke-
lis sykius maharadžis liepdavo atkasti fakirį — ir vis
rasdavo niekur nieko nejudįtą. Taip praslinko 10 mė-
nesių. Po to laiko fakirį atkasė su iškyla ir rado
kad jis niekuomi matomai neatsiskyria nuo kiekvieno
numirėlio, bet, kaip buvo surokuoti, jį pradėjo gaiviti,
ir ne trukus daugiau per pusę valandos, jis pradėjo ku-
šitis ir judėtis — žodžiu atgyjo. Išėmė iš duobės — dėl
atgaivinimo tik pradėjo mazgoti karštu vandeniu, ati-
darė nosį, ausis ir gerklę, atitaisę liežuvį; į burną
įpylė karšto tirpyto sviesto. Pakol atgaivinant, visai
neprišėjo pavargti. Atsigaivėjęs fakiris gan greitai
buvo sveiks, kaip ir prieš užsimarinimą. Pasakoja
taipo-gi ir apie antrą fakirį, kurs 40 dienų buvo pa-
laidotas ir kur paskui vėl liko atgaivitas.

Medicinai yra žinoma liga vardu „histeriška ano-
reksija“ — valgio geismo trukis: žmogaus letarge arba
gyvulių žieminiame miege visos funkcijos organizmo su-
silpsta, o turint kam „histerišką anoreksiją“ sumažina
savo darbštumą tikt vos kelios funkcijos, tiesiog su-
rištos su priimamu penu. Toks žmogus per nekurį tarpą
it mažai tevalgo, arba ir su visu nebevalgo, o tuomi
tarpu pildo visokius kitokius žygius, nuo gamtos ir
apystovos jam priliktus. Kiek tad ilgai yra galima
alkauti, mes matome iš nesenų o pragarsusių alkavimų.
Tarnar: Succ alkavo po 40 dienų, Merlati 50 dienų;
visi jie vietoje kitokio reikalingo peno tepriimdavo po
1/2 litro vandens ant dienos. Taipo-gi ir Granie, kurs
1831 Toulouzoj, už užmušimą pacios liko nusprestas ant
myrio, apsirinko savę numarjti per 63 dienas — ir
per visą tą laiką įgerdavo labai daug vandens kasdien.
Moksls žmonės priveda ir kitus paveikslus alkavimo,
net tokius, kur matomai ir tiesos tur trukti, taip: dr.
Berard, I pėde Fiziologijos, primena apie mergaitę, kuri
pritrūkusi grašio ir prisivariusi prie didžiausio trukumo,
alkavo 70 dienų ir per visą tą laiką tikt kada nėkada
sulpėjo citriną. Kita vėl vardu Marija Jenifelds bu-
davo it nieko nevalgiosi kiaurus metus; arba dar: mo-
teriskė iš Braunšveigo vel, dėkavojint didžiam trukiui,
alkavo 4 metus!

Mackenzie savo rašte „Trensactions philozophi-
que“ išstato moteriškę, kuri buk nevalgiosi 18 metų,
o antrą, kurį net 50 metų gyveno be peno! Zelia
Bourion iš Bourdelles jau 9 metus ne be priima nejo-
kio valgio. Marya Seveno iš Belle-Tsle en Mer,
žmona 40 metų amžiaus, jau dvidešintis metų gy-

vena be peno, nors pati verda valgį savo šeimynai. Kiek privestieji paveikslai nebūtų esą papuikię ir padidę, vienok juose yra kitą dalis ir tiesos. Kaip patvirtinimą šitos tiesos davė Dr. Debore, kurs įmigines dvi histeruotas žmonas, įkalbėjo joms apsielsena be valgio. Ir tikrai jos po to ne įautė reikalo valgyti per 25 dienas, nės tiek tik tęsėsi prityrimas. Viena iš jų per tą tarpą prastojo vos 5¹/₂, antra-gi vos 15 svarų savo kuno, tad, kad šaip žmogus peralkavęs 5 dienas prastoja 16¹/₂ svarų! Tokiu budu matome iš prityrimo Dr. Debore'o, jogiai alkauti tegal tik rėtas žmogus, o ir tas jau budamas nebesveiku, bent-gi histeruotu tur buti, — tokiam žmogui ilgiaus užtenka savo kuno ant peno. O juk pageistinu daigtu butų, idant galima butų tikrai gyventi po keletą metų be valgio, be medėgiško peno kuno! Kiek tad tikrai mažiaus butų visokių vargšų — bėdžių, kiek tad rastųsi laimingesnių iš „prasiedusių“. Dėl vidutinio žmogaus nieks taip brangiai nekaštuoja, kaip valgis, daugelis žmonių suėdžia it visą savo uždarbę; o kiek yra ir tokių, kuriems jos neužtenka! Yra ant svieto vietos, kur vidutinis žmogus prie viso savo guvumo, sumatnumo ir palaukumo negal sav uždirbti ant duonos, kur net minėmis tur žmonės badauti; tokiam padėjime randasi vietos, kur maž visa žemė yra pakliuvusi į rankos didžturčių — kno įstabiausiu paveikslu dėl mūsų yra badaujantieji šiadien airiai arba irlandiškiei! Didžturčiai ir didžiausius laukus užleidžia, idant tikt turėti geresnę pas savę medžioklę, o bežemiai arba menkžemiai žmonės kenčia badą negalėdami nei iš savo lauko išmysti, nei kur uždarbės gauti, nės rankpelnis žmogus žemdirbys yra nereikalingas dėl turtingojo, arba ir prireikus, stiprasis spaudžia ir milž silpnajį, su visu nesirupindamas apie reikalus žustanciojo. Iš 20328000 akrų žemės Irlandijoje vos 5056016 akrų tėra ariamos ir pievų, t. y. vos 25% viso gauso, ganyklomis skaitosi 9998297 akrų. Kuodaugiausis skaitlius žmonių įkibusių į žemę yra daržinčių, teturinčių vos po kasnį žemės, vos užtenkamai pasistatyti triobai ir užvesenai šokio-tokio daržo. Čia žmonės minta maž kiekvienas vienais tikt miežiais ir bulvėmis; pritrūkdami apdirbamos žemės, jie tankiai pritrūksta ir tų sav skaninių-brangmenių! labjausiai, jai kada oras nelaimingai prisideda prie neužaugimo ir vienu į antrų, kaip tą matome šiadien. Derliu šį metų irlandiškiei pasigirti negal, užtad jie gerai ir pabadauti gaus! Tikrai nevienas iš jų nulinkėtų sav arba letargu užmigti iki geresnių laikų, arba histeriška anoreksija apsirgti, arba fakirių gudrybę sav prisisaviti, kad tikt ne be reikalauti per nekurį laiką valgio, kurs dėl vargšų airių yra per miarą pabrangęs, nors jis maž visas susiedžia vos iš dviejų skirtingų dalių — vaisių bulvių ir miežių. Ne kiekvienam mat žmogui nuspręsta nepritrukti ir šitų nors daigtų ant žemės už savo kruvinus vargus.

Dagis.

Korespondencijos.

Iš Naumiesčio Suvalkų rėdybos. Naumiestis — mažas pavietinis miestelis, bet paskutiniame laike jis didiai apgarsėjo. Viena priežastis tokio apgarsėjimo yra ta, kad jame apsi-gyveno nuo kelių metų mus garsingi vyrai, neva vadovai, načelnikas Andriejevas, pavietinis daktaras Noniavycius ir sekretorius iš „po voinkoj povinnosti pris.“ Rudzevycia, o antra priežastis, kad pas mus yra didiai garsingi ir garbingi kai-

mynai. Apie Andriejevą, Nonievycia ir Rudzevycia pakalbėsime vėliaus, nes dabar da tik eina sliedstva apie jų darbus; dabar galima apie juos tik tiek pasakyti, kad jie yra areštavoti: Andriejevas už vagystę laike išpardavimo (licitacijos) turto nabašnjko Kaminskio (arendatoriaus Zyplių dvaro) ir už suktybes laike superrevizijos, o Nonevycius už suktybes laike superrevizijos.

Prova mus kaimynų jau pasibaigė ir delto apie juos pasikalbėsime.

Kaltinikas tos provos ir visokių šnekų yra ukinjko sunus Jonas Zubrickas iš kaimo Turčinų, ne per toli Naumiesčio. Jonas Zubrickas buvo apkaltintas kaipo užmusejas kaimyno tarnaitės-Kazės Šatrauckiutės, pramergusios iš prižasties to pačio Zubricko. Išgaliai šitos nelabystos buvo sioki: Kada jau buvo žymu, kad kaimyno mergina, Kazė Šatrauckiutė, yra nešėia, taba kaltinikas Jonas Zubrickas ėmė ne rimot, nes į jį svietas akimis badė ir kiti norėjo prišnekėt, kad jis ją vestu. Jis ne tik kitų ne klausė, bet sumislyjo ją nužudyti. Buvo tuomet žiema. Kazė Šatrauckiutė gyveno Meistuos (priemiestis Naumiesčio), susilaukus dvinukų. O Zubrickas prisikalbinęs Marcelę Valaitukę ir kalviene Anę Veingort ir prižadėjęs joms gerą pelną už pagelbą sutarė, kad Marcelė pasirodytu svietui esanti nešėia ir po bankietui galėtu vieną Kazės vaiką prisimt, kitą mergos vaiką pasitikėjo įduoti Kazės seseriai. Prie tam Marcelė turėjo išvilioti Kazę į vieną karčema. Kitus reikalus žadėjo atlikti Zubrickas su kalviene Veingort. Kaip buvo sutarta, taip ir padaryta. Vieną syk vakarop atėjo Marcelė į Meistus pas Kazę ir ėmė ją kalbėti įstot į momkas. Kazė ant to sutiko. Vienas vaikas buvo nusiūstas pas arti gyvenančią Kazės seserį, o kitą kūdikį žadėjo prisimti Marcelė. Tą patį vakarą Marcelė prikalbino Kazę eit su savim linkui vienos karčemos, kur ją laukė Zubrickas ir kalviene Veingort. Karčiamoje visi dikčiai gērė. Bege-riant Zubrickas kalbino Kazę bėgti į Ameriką ir pažadėjo jai 60 rublių. Kazė ir ant to sutiko. Geroms išnaktoms užstojus, Zubrickas palikęs tik Marcelę karčiamoje, su kitais išvažiavo ir nusuko į Silotą giraitę. Toje tai giraitėje ir nusidavė baisinga žmogžudystė.

Užpultoji gynėsi kaip galėjo, meldė žmogžudžio gyvasties, kabinos prie kalvienės, pasitikėdama pagelbos, bet nieks nemačėjo ir ji krito negyva, budama visa sužeista ir subadyta. Tuo tarpu nerimasčio apimta atėjo Marcelė, bet Kaze jau buvo užmušta. Tada dar lavona baisingai subadė ir, nuvežę į Užsienių kaimą, paglemzė jį kluone ukininko Leidekių, o skepetą užmetė aat panto pasitikėdami, kad žmonės radę numes kaltę

ant žydo. Atlikę tą darbą, Zubrickas ir Marele su vaiku ta pačia nakti važiavo į Sakius. Ant kialio vienas kitam davė prisiegti užlaikyti paslaptį visą atsitikimą. Ta pačia naktį iš ryto girdėt buvo bausis dejavimas ir išblyškimas: ten kur gulėjo Marcelė kada kiti atsikėlė, jau rado ją gimdžiusią kudyki.

Pora dienu praslinkus, atrastas buvo lavonas kluone Leidekio. Padaryta susekima. Marcelė perveizėta ir užklupta daktaro pripažino visą teisybę. Kaltininkai suimti ir išvesti į kalinį Kalvarijos. Senapilės sudas išrado Zubricką ir jo draugininkę kalviene nekaltais. Bet prakuratorius padavė provą į Varsavą, kur Zubricką apsudijo ant 20 metu prie karo, kalviene — ant 15 m., o Marcelę — ant 12 metu.

Sidasas.

Is Raseinių. Raseinių paviete, Gyrkalnio apygardoj, 7-ta Rugsėjo, 5-toj valandoj po pusiaudienio, tamsus debesiai apdengė dangų, pradėjo žaibuoti ir dručiai griauti; griovimas kas-karts didinos, žaibai su aklinančia šviesa ėmė skersuotis ir tankus trenkymai perkuno davės girdėti, o vienoj valandoj, iš visų pusių juodi dumai iškylo.

Kaip paskui dasizinojom, tai Veliuonoj, Serėdžiuoj, kaimuose: Mednikai, Mitašaičiai ir kitose vietose, perkunas sudegino nemažai triobų su javais ir visokiumi lobiumi, o kiek sutrupitų medžių tai ir surokuoti negalima.

Visi liudni atsitikymai mažinas, prieš tą bausią nelaimią, užgavusią visą parapyją Gyrkalnio. — Miestėlyje Girkalnyje, ant žviruoto įkelmio, stovėjo nupamatuota pradžioj XVIII-to šymtmečio, gana didelė medinė bažnyčia; paskutiniaisiais laikais uždengta bleke, ir apveizėta visokiais prigulėjimais; kurioj tai šventinyčioj, mažne per du šimtu metų, žmonės garbino Augščiausį Dievą. — Sale bažnyčios, stovėjo medinė varpnyčia, turinti keturis varpus, iš kurių didžiausias, pavelijimu Vyskupo Wolonceauskio, pargabėtas iš Kolainių.

Isauso utarninkas 7-ta Rugsėjo. Saulutė pakilus pradėjo smarkiai sildyti, o didis tvankas ir troškinantis oras, vydrą ir perkuniją pranašavo. Musų bažnyčia, po senovei, iškelmingai stovėjo, o apšviestas saule blekinis bokštas, tukstančius spindulių barstė. Bet nelaimė; valandos grožybės ir buvimo ant svieta musų motinėls jau nurokuotos buvo, nes penktoj valandoj po pusiaudienio, didelei smarkus perkunas, trenkęs į bažnyčią ties pačiumi dideliumi altoriumi, uždegė aną, ir visą vydų bažnyčios, pateplotos aliejaus mėliava, viena liepsna užtvėnkė.

Ant didesnės nelaimės, valandoj tos katastrofos, kylo bausis vėjas laužantis ant kiemo

klebonijos medžius, bet neveiziant ant to, kunigai išgirdė trenkymą, puolė prie bažnyčios, išvydo plustančias per langus liepsnas, o tada jau nebuvo nė jokios gales, ne tik gaisrą užgesiti, bet ir ką norints iš bažnyčios išnešti. —

Tokiū budu, bažnyčia Gyrkalnio, kurioj krikštiti ir laidomi buvo musų proseniai, pavirto į pelenus su visais šventais indais ir parėdnėmis. — Ta bausi nelaimė skaudulingai pažeidė širdis parapijonų Gyrkalniškių ir želava liudnas-ties anuos apsiautė.

Su nusizėminimu priimdami tą skaudų daleidimą Viešpaties, parapijonys Gyrkalnio, veddami savo guodotinu klebonū, iš visų pajiegu stengsis, naują bažnyčią statyti, bet atlikymui to svarbaus veikalo, reikia ne mažai pinigų, surinkimas kurių didei sunkus; deliai to atsiliepdami prie jautrių širdžių, musų brolių lietuvių tėvyneje ir užrubėžyje gyvenančių „kuriuos visus Lietuva užlaiko maloniai motiniškos širdies savo,“ meldžiam viengentiškos pagalbos reikale įtaisymo bažnyčios, o kožna mažiausioji auka bus priimta su dėkingyste. Paaukavimus prašom siųsti prie klebono Gyrkalnio, po pasėkančiuomi antrašu:

Kovenskoj gubernii, v gorod Rosieny Girtokolskomu Katoliceskomu Nastojateliu.

Prašome „Apžvalgos,“ rėdystės, o taip-gi kitų lietuviškų laikraščių, spaudomų Europoj ir Amerikoj, tą atsiliėpimą laiškuose savo patalpiti. —

Gužutis.

Politika.

Busija. 12-tą Birželio tapo apgarsiti įstatymai reformos organų vietinės patvaldystės. Tai suramino nuo seniai jau pakeltą draugijos mąstį ir nustumė tą baimę, kuri, pakilus šnekoms apie rėformą, buvo apėmusi visus, branginančius kiekvieną žingsnį prie laisvės draugijos gyvenime. Baimė, neištikėjimas, kas bus ryto, poryt, visai suprantami prie tokių išlygų politiško gyvenimo; kokias matome Rusijoje. Reformos, daromos kokioje nors dalyje draugijos gyvenimo ir užkabinančios svarbiausius klausimus, nuo kurių priguli likimas milijonų žmonių, nuo pačios pradžios, kada dar tik „departamente“ pakyla mąstis apie jas, iki paskutiniam apsvarstymui atsakancioje instancijoje, neiseina iš kancelarijų sienų; draugija dasizino apie jas tiktai iš paskelbų, siokių ar tokių šnekų ir prie išrisimo dalytinių jos klausimų negali pridėti savo dvasiškų pajiegu, savo žinių, pasemtų iš kartaus datyrimo kasdienio gyvenimo. O jai kada ir daleista kalbėti spaudoje, tiktai ne susirinkimuose, apie praktiskus klausimus, tai nuo to visai nepriguli išrišimas klausymo oficialiskose sfėrose (čia aš išreiškiu ne abelną nuomonę, iš kurios nebutu jokių išskyrimų); vis tiek, visas bus padaryta, kaip pridera pagal principą „byt po semu“, o spauda, kiek nori, gali šaukti ir davadzioti, kad tik neiseitų iš rubėžių valdžios daleidžiamų daigtų. Toks padėjimas dalykų visada laiko draugiją baimėje, neišsitikėjime, o ta, ypač dabar turi pajusti, kada užstojo rėakcija, užsikei

tusi „sutrumpīti“ laisvā žmogystā. Toks reakcijas siekis matyt is neseniai apgarsītū įstatymū apie organus vietinēs patvaldystēs (zemskich ūcēzdenij). Apgarsinimas jū, kaip sakiau, suramino draugijā, nes galējai tikētis; kad rēforma visai atims, o jaigu ne, tai labai sumazjīs sfērā rēikalū, kurie iki šiol buvo pavesti aprupinimui vietiniū gyventojū. Vienok tai neatsitiko, nes kompetencijā „zemskich ūcēzdenij“ nesumazjita bet tiktai padidjita valdzios priezūra. Arčiaus išisziurēdami į naujus įstatymus, pirmiausiai truputj sus-tosime ant klausymo apie tai, kaip įtaisyta rinkimai pasiuntiniū (glasnych) į pavietinius susirinkimus (ujezdnyja sobranija). Pagal įstatymus atskirios draugijos luomas skyrium renka pasiuntinius; taigi bajorai dēl rinkimo pasiuntiniū is savo pusēs sueina į visai atskirus susirinkimus, ukinjikai taip-gi; kiti-gi, neprigulinti nē prie bajorū, nē prie ukinjū, taip-gi neturinti atsakančio cenzo, idant galētū prigulėti prie rinkimū drauge su bajorais, taippat skyrium renka pasiuntinius. Organizacija rinkimū parenta ant pamato padalinimo draugijos į luomas, negali buti pripazjita ūz gerā. Ji atitolina atskirias luomas viena nuo kitos, ūzlaiko skirtingumā jū reikalū, stato kliutj, dēl kurios draugijā ilgai negali suaugti į vienā organizmā, kurio atskirios daly turi buti persiēmusios supratimū. Jog visū reikalai vienoki ir visi pašaukti tarnauti savo pajiegomis gyvenimo siekiams. Bet kam-gi įstatymai atskiria bajorus nuo kitū luomū? Atsakymā ant šito klausymo randame tuose pačiuose įstatymuose. Bajorai nuo savēs renka daugiau, kaip pusē pasiuntiniū viso skaitliaus, padēto del kiekvieno pavieto. Suprantamas daigtas, kad daleidziant bajorams turēti daugiau, nekaip kitos luomas, reprezentantū savo reikalū ant susirinkimū, reikējo ir rinkimus paskirstyti pagal luomū principā. Tai-gi aišku, kad nauji įstatymai, apart kitū siekiū, turi taipgi ūz sieki duoti bajorams viršū, aprupinime vietiniū reikalū, dalytincū visū draugijos luomū. Tokia viespatystēs politika nesutinka su idēja šios gadynēs kultūros, idēja lygumo visū tiesos akise. Apšviestoše viespatystēsē seniai jau išgeso draugijos nuomonēje mąstis, buk, prigimimas vieniems duoda daugiau tiesū ir aukšciaus juos stato, nekaip kitus. Vieninteliu principu pavēdimo žmonēms šios ar tos dalyvystēs aprupinime draugijos reikalū turi buti ne tai, kokioje luomoje lemta buvo kam ūzgimti, ne ypalybēs, nuo žmogaus valios neprigulincios, bet laipsnis dorisko ir intēlektualisko išsilavinimo, reikalingas, idant žmogus galētū ūzimti atsakančią vietā tarnavime visos draugijos reikalams. Rēforma ūzmiršta šitā principā, pastojusj neatmetama dalia dvasiskū turtū žmonijos, ir duoda bajorijai viršū, tarytum ji is tiesos yra labjusiai subrendusi luoma, geriausiai supranta gyvenimo ūzdavas. — Kita ypalybē naujū įstatymū yra tai, kad veikimas žeminjū susirinkimū (zemskich ūcēzdenij) pastatytas po sargia prieziura administracijos organū, pradędant nuo gubernatoriaus ir baigiant ministēriū vidaus dalykū ir ministēriū komitētū. Gubernatorius, gali sakyt, tai pirmutinē valdzia, kuriai priguli didžiausia prieziura ir kuriai pavesta visada išsaukti įsikisimā augstēsnes administracijos į dalykus vietinio patvaldymo. Jo funkcijos dvejopos: pirma, jam pavesta ūztvirtijti nekuriuos nusprendimus žeminjū susirinkimū; antra, jis turi žiurēti, idant tie nusprendimai, dēl kuriū nereikia jo ūztvirtinimo, nebutu priešingi abelniems viespatystēs įstatymams arba įstatymams, aprēzintiems kompetencijā žeminjū organū, jū valdzia ir veikimā, ir, kad sutiktu su abelna viespatystēs nauda ir vietiniais reikalais.

Apleidziant smulkmenas įtaisyimo administracijos prieziuros veikimo žeminjū organū, galime pasakyti, kad žeminjū organai negali žengti nē vieno žingsnio, kurio administracija negalētū sulaukyti. Tai yra ypatinga politiska laisvē, kurios budā šitai gali išreikšti: „eik savo keliu, bet mes, kada norēsime, pasakysime: sustok.“ Toks įtaisyimas vietinio patvaldymo visada trukdys žeminjū veikimā ant visū naudos ir tarp išlygū, jo sutvertū, tautoje negalēs išsidirbti tikras supratimas visuomeniskū reikalū ir papratimas saviskai malšyti juos, negalēs išsidirbti ypalybēs, kurios reikalingos dēl tikro ir pilno politisko augimo tautos.

Anglijoje parlamentas priēmē susitaikymā su Vokietija, kuriuomi Anglija apleido Vokietijai salā Helgoland ir kuriuomi perskyrē sfērā įtekmes ir platinimā valdzios abiejū viespatysciū Afrikoje. Opozicija nedarē principialiskū ūzmētinejimų ūz mainus ir tiktai Gladston visai netikėtai pakēlē parlamente konstitucionaliskā klausymā, dalytintj tiesū abiejū palatū duoti sankcijā valdzios aktams, kuriais apleidžia arba įgyja teritorijos dalis. Gladston tvirtino, jog valdzia niekad nepaduodavo ant nusprendimo parlamentui klausymū apie atidavimā arba įgimā teritorijos ir tai buk ēsā prērogatyva tiktai vienos karaliskos valdzios; dabar-gi valdzia, įnešdama į parlamentā susitaikymā, kuriuomi apleidžia Vokietijai Helgoland, pritraukia lordū palatā prie ūzziurėjimo ūzrubežinēs politikos, prigulėjusio iki šiol tiktai pasiuntiniū palatai.

Toks išplatinimas tiesū augstosios palatos galjūs įnešti į viespatystēs gyvenimā didelias painis; dēlto nereikia duoti lordū palatai veto tokiuose klausymuose, kurie ikišiol buvo išrisami vienos pildancios valdzios; o dēl garantijos viespatystēs naudos, nuo neteisingo pasieltgimo valdzios, ūztenka papeikimo vienos pasiuntiniū palatos, kuri visada galējo ir gali prašaliti ministērijā, kaip tik jos politika nesutinka su nuomonėmis ir siekimais daugumo palatos.

Vienok Gladston'o opozicija nesutiko daug pritarancū ir bill apie Helgoland tapo priimtas. Šitai siek-tiek pakēlē Salisbury ministērijā draugijos nuomonēje, nes nepasisekimas, apsprendziant projektus apie išpirkimā žemēs Irlandijoje, apie permainymā parlamento proceduros ir k. k. nemažai buvo sugriovēs jos pamatā. Kalbant apie Anglijā, ne pro salj bus paminėti neseniai buvusj Londone suvaziavymā parlamentū šanariū, turėjusj ūz sieki atrasti budus išrisymo tarp-tautiskū nesutikimū keliū susitaikymo, be praliejimo kraujo ir naikinimo žmoniū turtū. Buvo priimtas nusprendimas, kad viespatystēs darytu tarp savēs santaras, idant nesutikimus pavestu išristi sudui neįsimašiusios į nesutikimā pusēs ir kad, kol nebus dar padarytos tokios santaros, viespatystēs, darydamos kitas santaras, kaip antai: prekiškas, įbruktu į jas susitaikymā pavesti tokiam sudai išrisimā nesutikimū, pakylancū is priezasciū, dalytincū santaros dalykū. Idēja šitū sudū paskutinēje dešimtyje metų pritraukia kassyk daugiau ūztarējū; ji platinasi netik draugijoje abelnai, bet ir tarp žmoniū, stovincū arčiausiai politiskū klausymū. Šimet ji tapo išreikšta parlamentuose Ispanijos ir Italijos, kur visi beveik vienu balsu priēmē ją. Vienok negali dar sakyti, kad tarp šios gadynēs išlygū butu lengvas jos praktiskas įsikunyjimas; militarizmas dar perdaug giliai įleidēs šaknis, idant viespatystēs galētū atsisaityti kardu ir ugnia giti savo tiesas. —

M. Joniškis.

Gromatnyezia.

Lietuviai išsiteisinimą iš priežasties tos nelaimingos korespondencijos mes patalpinome Nr 9. Ar to neužtenka, arba ar ji, kaip „Apžvalga“, randate be pamato? Faktas ne yra melagingas. Senos tai mūsų kaltės, dabar sangojamės į tokias papulti. Diegliui. Korespondencija bus sunaudota.

Rašėjams. Rėdystė prašo, kiek galima atsiųsti užbaigtus straipsnius — nės atsiųstus dalimis ne galima pradėti talpit. Praktika parodė, kad ne visi rašėjai atsimeina į laiką reikalingą tąsą atsiųsti, per ką straipsniai tur but pertraukti ir apstabyti.

Apgarsinimai.

„Vienybė Lietuvininku“.

tėvyniskas laikraštis, iszeinantis kas seređa Plymouthe, Pensylvanijoje (Amerikoje), kasztuoja dėl skaitytojų „Varpo“ ir „Ukinjko“ 2 dolerių ant metų su prisiuntimu į parubežį. Prenumeratą priima „Varpo“ rėdystė.

Adresas: **Editory of „Vienybė Lietuvininku“ Plymouth, Pa., U. S. of America.**

Apgarsinimas prenumeratos Žodyno Kunigo Mykolo Miežinio.

Dangelis atsiūnėia į Tilzės knyginyčias užklausymus, ar ne galėtu gauti lietuvišką žodyną, ale knyginkai priversti yra atsakyti, nes Kursaičio žodyno kupėystoje jau visai nėra, o naujas žodynas kunigo Miežinio dar neišėjo, dėl stokos kašto. Buvo pradėtas spausti, ale, mirus autoriui, turėjo pasiliauti, dėlto kad ne buvo kam duoti kaštą. Dabar keli lietuviai sustatė komitetą dėl veikesnio išdavimo to veikalo su pagalba prenumeratos.

Taigi šiuom apgarsinimu užprašom mylėtojus lingvistikos abelnai ir mylėtojus lietuviškos kalbos ypaciai, prisidėti su savo pinigais prie šito didei svarbaus dėl lietuvių, latvių lenkų ir maskolių darbo, nes žodynas išeis keturiuose kalbose: lietuviškoj, latviškoj, lenkiškoj ir maskoliškoj.

Žodynas dėl užsirašanėių iš augšto kaštous 2 rublių arba 5 markius, o perkant po išėjimui atseis 3 rubliai.

Kas nori idant žodynas greit pasirodytu, tegul siūnėia pinigus ant antrašo:

Saunius p. Neukirch Rokaiten.

Sykiu su pinigais prašom siūsti žinią į rėdystę „Varpo“ arba „Šviesos“, dėl kontroles.

Žodynas turės apie 350 puslapių in 8-vo smulkaus rašto

Iszdavejai:

Jons

Szernus.

Rašėjai, kurie pažadėjo savo darbus dėl Lietuviškojo Kalendoriaus atsiųsti, ir kiti, turinti ką nors parašę, užprašomi yra siūsti juos kuoveikiausei į Rėdystę Varpo ant antrašo **Vogelio**, kaip parodyta ant pirmo puslapio šio numerio.

Atsakantis rėdytojis: Martynas Jankus, Bitėnuose per Lompėnus.

Der Tilzes Keleiwis,

früher „**Naujasis Keleiwis**“,
mit der Gratisbeilage

„Landwirthschaftliche Mittheilungen“

erscheint in Tilsit, wöchentlich am Freitage. Bestellungen auf den „Tilzes Keleiwis“ mit der Beilage „Landwirthschaftliche Mittheilungen“ zum Preise von

50 Pf. vierteljährlich

werden in Tilsit in der **Expedition, Hohe Straße 67**, auswärts bei sämmtliche Postanstalten angenommen.

Der „Tilzes Keleiwis“ bringt das Wichtigste aus der Tagesgeschichte, Landtags- und Reichstags-Verhandlungen, Lokales und Provinzielles, Schwurgerichtsberichte, Erzählungen, Vermischtes, Marktberichte von Tilsit, Memel und Königsberg, Vieh- und Pferdemarkt-Kalender, Holzverkaufs-Termine, Rubelkurs, Briefkasten zc.

Anzeigen

die Corpusspaltzeile **10 Pf.** Die Uebersetzung in's Littauische erfolgt kostenfrei.

Die Expedition des „Tilzes Keleiwis“ zu Tilsit.

Die

„Lietuwiskka Seitunga“

(Littauische Zeitung)

erscheint in **Memel** wöchentlich am Dienstag, zum Preise von **50 Pfennig** vierteljährlich und bringt das Wissenswertheste aus der Tagesgeschichte, Landtags- und Reichstagsverhandlungen, Provinzielles, Lokales, Schwurgerichts- und Marktberichte von Memel und Tilsit, Auktionskalender zc. zc. Sämmtliche Post-Anstalten nehmen darauf Bestellungen an.

Anzeigen

werden die Petit-Spaltzeile mit 10 Pfg. berechnet, bei größeren Insertionsaufträgen 25 pCt. Rabatt, die Uebersetzung der Anzeigen in's Littauische erfolgt kostenfrei. — Die „Lietuwiskka Seitunga“ hat einen sehr großen Leserkreis und in **sämmtlichen** Kreisen der Provinz mit littauischer Bevölkerung (hauptsächlich in den Kreisen Memel, Tilsit, Niederung, Seydenrug, Ragnit, Biltfallen zc.) die bedeutendste Verbreitung gefunden; die ihr zugewandten Anzeigen werden daher ihren Zweck: „zur Kenntniß der **ganzen** littauischen Bevölkerung zu gelangen“, vollständig erreichen.

Zu zahlreichem Abonnement ladet ein und um Einfindung von Anzeigen bittet ergebenst

die Expedition der „Lietuwiskka Seitunga“.

Spausdintą pas Martyną Jankų, Tilžeje